

Пажар у мэтро

У аўторак, 2 лістапада, а 10-й гадзіне раніцы на пад'езьдзе да станцыі «Кастрычніцкая» з боку плошчы Перамогі загарэлася нешта ў мэханізме цягніка мэтро.

Машыніст не адразу надаў увагі таму, што ў салёне пагасла сівято, і рушыў далей, да плошчы Незалежнасці, але ўжо праз 100 мэтраў спыніўся. Людзям давялося пешшу выходзіць назад на станцыю. Сярод іх быў і карэспандэнт «НН». Пад час узгарання тэрмінова трэ было ачысьціць станцыю ад людзей, але міліцыятаў на станцыі не аказалася — яны ганялі ў пераходзе мэтро бабулек, што гандлявалі кветкамі. Толькі праз пэўны час ахоўнікі права-парадку заблякавалі ўваходныя дзвіверы.

Цікава, што загарэўся цягнік, які толькі тыдзень таму (!) купілі ў Санкт-Пецярбургу. Тут узгадваецца гісторыя тыднёвой даўнасці, калі ў шэррагу кватэр Партызанскаага раёну Менску адбыліся пажары з-за таго, што кляпаны, зроблены ў Расеі на акцыянэрным таварыстве «Арзамас», ня вытрымалі перападу ціску газу і ўзарваліся. У выніку шмат жыхароў засталіся з абарэльмі кухнямі і з праломамі ў съценах.

Вось такі тавар прадаюць нам з Усходу.

Аляксей Стапецкі

Агонь астыльных сэрцаў

Нядзельная дэмманстрацыя ў Менску

7 лістапада, на 82-ю гадавіну кастрычніцкага перавароту ў Расеі, улады РБ, якія разам з мясцовымі камуністамі лічаць гэты дзень дзяржаўным съвятам, імкнуліся вывесыці на центральную плошчу Менску як мага больш народу. Мэта — паказаць, што ў Беларусі ня толькі бэнэфаўцы здольныя вывесыці людзей на вуліцу. Аднак, нягледзячы на ўсе выслікі, акцыя правалілася. Халодны і шэры восеніскі дзень ужо немагчыма сагрець агнём астыльных сэрцаў.

А 9-й раніцы да Кастрычніцкай плошчы пачалі падвоець «дэмманстрантаў» на «Ікарусах». Тут ім раздавалі плякяты, съяцгі і партрэты галоўнага, як цяпер кажуць, камуніста — Лукашэнкі. Менавіта яму належыць нядайные прызнань-

не, што з саюзам траба съпяшацца таму, што ўсё меней застаецца людзей старога пакалення, якім усё гэта дорага; прагматычная моладзь саюз не падтрымае.

Аднак была на Кастрычніцкім пляцы і моладзь. Школьнікі, якія несці съяцгі БССР зялёной паласой дагары, пры першай магчымасці сігналі ў дзвіны ў збягатлі дадому. Як яны апынуліся на плошчы?

Макс, наўчэнец ПТВ:

— Падумалі і ўсё групай прыйшли на съвята... Вы зь якой газэты? А-а, тады пішице праўду: масыцер сказаў, што калі ня прыйдзем, іспыты не здадзім.

Добраахвотна зъехаліся на

плошчу Незалежнасці толькі ветэраны камуністычнага руху — чалавек 500. Асобнай калёнай прыйшла калякінская ПКБ.

Вакол плошчы тым часам усе дзвары напаўняліся грузавікамі з амонам і салдатамі. Улады баяліся, што съвята ператворыцца ў акцыю пратесту супраць зъяднання народу.

Усяго да канцовага пункту дайшлі тысяч сэм дэмманстрантаў. Нягледзячы нават на тое, што проста на плошчы прадавалі танную выпіўку.

Галодныя камуністы Беларусі ўсклалі кветкі да помніка Леніну. А ўжо праз хвіліну з міліцыйскіх рупараў пачуліся знаёмыя заклікі

разыходзіца, бо ствараюцца перашкоды грамадзкаму транспарту. Расчараўаныя «чырвоныя» пабрылі ў бліжэйшыя паркі, дзе ў пілі гарэлку за сваё «съвята кастрычніцка», не цураючыся выпадковых мінакоў. Некаторыя камуністы з жалем канстатавалі: «Эх, мала нас стала, не пераплюнулі Marsh Svabodы».

На пытанье «Што для вас камунізм?» некаторыя съяцганосцы, ужо добра «падагрэтыя», губляліся і не давалі ўцімных адказаў. Казалі: «Усё! або «Ідзэлётгія» або «Ды я за камунізм. Што, дрэнна было? Папсовалі ўсё! Я паўжыцца лячыўся бясплатна, і дзеці бясплатна лячыліся!»

Аляксей Шыдлоўскі
Працяг пэмы на старонцы 6

чыць. Я застаўся ў залі, калі выйшлі «вячоркаўцы». Там засцялаўся чалавек семдзесят. І пакуль мы будзем сварыца, над намі будзе расейскі бот. Калі а 18-й гадзіне ў залі ўвайшла дэлегація «вячоркаўцаў», я сказаў булькам-сэктанткам: «Давайце застанемся, мы прыхалі нешта рабіць». Я не шкадую, што аддаў голас за Вінцку Вячорку, але са сьпісу ягоных намесынкаў выкрасылі Анатоля Фёдарава (бо ён быў злосны й выступіў супраць Зянона Пазыняка, а чалавек зьмяніўся не павінен быць у кірауніцтве) і Юр'я Хадыку (ён першы прапанаваў съясці дэлегатам з залі, калі там засталіся «пазыякоўцы»). Я жадаю Фронту плённае працы. Цяпер мы маем права ісці на больш рашучыя дзеянні».

Працяг на старонцы 2.

Нізкая наша палітычная культура

У Беларусі людзі працягваюць абміркоўваць вынікі 6-га з'езду Беларускага Народнага Фронту, які адбыўся на мінуклыя выходныя і выбраў новага старшыню БНФ. Нехта мяркуе, што ў арганізацыі адбыўся трагічны раскол, хтосьці глядзіць на адыход «пазыякоўскае» часткі Фронту як на натуральную зьяву, ачышчэнне ад састварэлых падыходаў да працы. Сёньня на старонках «Нашае Нівы» ацэнку апошняму зъезду БНФ даюць вядомыя дзеячы беларускай культуры.

Рыгор Барадулін,
народны паэт Беларусі:

«Фактычна было два зъезды. І хоць мне не падабаецца любы раскол, ён быў непазыбкі, але ня ў час. Фронт мае быць адзіны, а ён расколаты. Я за адзіны Фронт стаду, але яго ўжо ня склесці. Гэта на руку ўладам і КГБ. І без таго дзіўна, што Фронт 10 гадоў трывалі, у тым часе, калі іншыя ар-

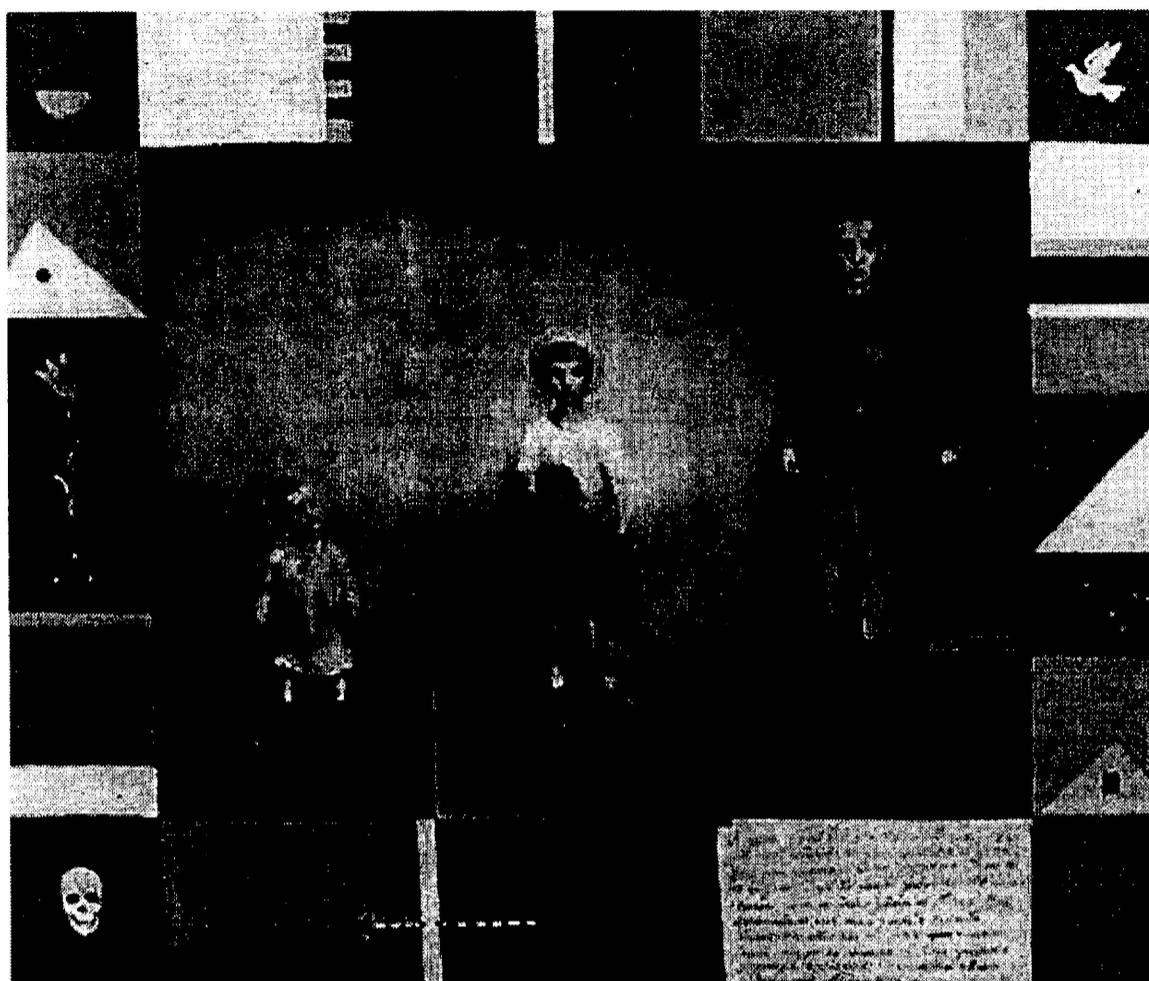

ганіацы і здрабнелі. Трэба было адкінуць эмоцыі, але Зъезд паказаў, што ў нас няма палітычнае культуры. Людзі, якія займаюцца палітыкай, павінны валодаць элемэнтарнай культурай паводзінай. А ў нас

НАША НІВА

ПЕРШАЯ БЕЛАРУСКАЯ ГАЗЭТА

Заснаваная ў 1906. Адноўленая ў 1991. Выходзіць у панядзелкі. №30 (151) 8 ЛІСТАПАДА 1999г.

Станіслаў
Шушкеўіч:
«Я расчараўваўся
у камунізме»

Наша гутарка са Станіславам Шушкеўічам, які правёў краіну ад камунізму да незалежнасці, адбывалася ў дзень кастрычніцкай рэвалюцыі, але пачалася з тэмы зусім іншага дня.

Станіслаў Шушкеўіч: Нам учора не ўдалося сустрэцца, бо я быў на могілках. Там нас сабраліся два сыны і троі дачкі, унуку — да бацькі, дзеда... Для мяне вельмі важна бываць там, ля бацькі. Я хацеў бы быць падобным да яго ў сваім стаўленні да жыцця, сяброў, да сътуацыі. І дай Бог, каб я мог вытрымаць, калі трэ будзе вытрымаць тое, што ён вытрымаў...

— Такое можа стацца?

— У нас чалавек цяпер, як у савецкія часы, не абаронены нікім законамі, ні судом, усё падпрадкавана адной персоне, для якой хлускі і непрыстойнасць — рэчы цалкам звыклыя. Таму мне здаецца, што нікія агіднасці ня выключаныя.

— Дзяды і Акцябарская амаль звязаюцца ў нашым календары. Якое са съвятаў застанецца?

— Ведаеце, у нашай сям'і заўсёды хадзілі на могілкі недзе ў вольны дзень калі першага мая і ў вольны дзень калі сёмага лістапада.

— Першы верш Вашага бацькі быў прысьвечаны памяці Леніна. Чым быў для яго Ленін? Чым быў камунізм?

— І бацька, і маці шчыра верылі ў ўладкаванне грамадзтва на падставе камуністычнай ідэі. Мая маці таксама напісала першую апавяданьне пра тое, як гэта добра, калі маеца калгасны вялікі сад прыці таго, як было раней, калі яе брата ў дзяцінстве нехта пабіў за тое, што ён залез у прыватны сад. Паходзілі яны з вельмі небагатых сем'яў і съвята верылі ў камуністычную ідэю. Маці расчараўвалася ў ёй — яна памерла ў 1980 годзе, і яе расчараўванье адбылося пасля таго, як і я расчараўваўся ў гэтай ідэі недзе ў сярэдзіне 70-х, зъезьдзіўшы ў Польшчу. Я прости паслухахаў там пэўныя выступленыя будучага Папы Рымскага, а тады апярыціску Каралія Вайтылы, і пачаў задумвацца над тым, што мы робім і што адбываецца.

А бацька... Бацька, і вярнуўшыся з Гулагу, настойваў на тым, што камунізм — ідэя справядлівай, але выкананы дрэнныя, што многа непрыстойных людзей падманам выйшлі ў кіраунікі і паводзяць сябе на так, як належыць сябе паводзіць сапраўдным камуністам. Я папрасіў журнالістку азіёміца з асаўтай справай майго бацькі ў КГБ. Самому мне было нават трохі страшнавата — а раптам натраплю на нейкую цёмную пляму... Аказаўся, што мой бацька нікога не заклаў, ні разу не пайшоў супраць сумленья, хоць, я ведаю, іншыя паклёнічалі, яшчэ й як. Бацька, дарэчы, іх не абвінавачаў, бо ведаў, якім катаўваннемі былі вырваныя прызнаньні-нагаворы.

Працяг на старонцы 3.

2 ТЭЛЕВІЗАР

Наша Ніва [30] 8.11.1999

НІЗКАЯ НАША ПАЛІТЫЧНАЯ КУЛЬТУРА

**Васіль Сёмуха,
перакладчык:**

«Я ацэньяво вынікі зъезду, як станоўчыя — Фронт не раскалоўся. Тоё, што часам зь яго выходзяць, дык гэта натуральная рэч. Калі гэта здарылася з Пазыняком — шкада. Тым на меней, Фронт застаўся — і гэта галоўнае. Ценшыць, што Фронт памаладзеў. Але ў будучыні таксама будуть бунты: маладыя зноў падструць і будуть выстаўляць свае прынцыпы. Дык і добра. Моладыя пайшла за Фронтам — і гэта другое галоўнае».

**Мікалай Крукоўскі,
мастак:**

«У цэлым непрыемная рэч, бо фактычна гэта раскол. Абездыюм паловам трэба было захаваць адзінства дзеля галоўнае мэты — адстаяць незалежнасць і сувэрэнітэт. Галоўнае, каб гэтая мэта не падмянялася грызней і штурханінай. Дарэчы, гэтага кшталту выпадкі ўжо былі ў гісторыі — бальшавікі і меншавікі. Толькі шкуру незабітага мядзьведзя дзяліць рана. Мяне трохі зьдзіўляе выразна прагляданая мэта прыбранца Пазыняка. А каму ён перашкаджас? Але тут могуць пайсці адбінавачаныні, і таму нам трэба іх пазыбягачыць. Нізкая наша палітычная культура. Трэба ўлічваць ня толькі тактыку, але й стратэгію. Галоўнае — незалежнасць. Іншыя мэты — дэмакратыя, дзяржаўны лад — заданыне другараднае».

**Юры Хашчавацкі,
кінарэжысэр:**

«Я ацэньяво вынікі зъезду БНФ, шчыра ка- жучы, станоўча. Мне падаецца, кожны нацыянальны рух падзяляецца на ліберальную ў радыкальную часткі. Напэўна, ліберальная частка больш пэрспэктыўна ў пляне асягнення сваіх прамежковых палітычных мэтай. Мы ня кажам, хто мае рэчу, а хто не. БНФ шмат стравіць, калі прапусціць пропагандысцкія ўдары Замяталіна, скіраваныя на шраг установак Фронту, і зь ім можна часткова згадзіцца. Палітыка — гэта ня толькі стратэгія, але й тактыка. З тактыкай БНФ ня справіўся. Усе скардзяцца, што цяжка размаўляць пра кааліцыю з БНФ, бо ніколі ня ведаеш, што чакаць. Можна дамовіцца, а заўтра ўсё зьменіцца — няма гарантый. Патрбная кааліцыя, бо без гэтага няма фронту супольнага супрацьстаяння камарылі Лукашэнкі, а з імі трэба змагацца. Зі ліберальнай часткай БНФ лягчэй размаўляць, і партнёры ў кааліцыі будуть пачувацца ўпэўненна. Шкада, што гэтая сіла, як БНФ, падзялілася; зь іншага боку — будзе больш акрэсленая пазыцыя і ў адной, і ў другой часткі, тады будзе працьцей дамаўляцца

і з тымі, і з гэтymi. Трэба ўсім увайсці ў кааліцыю — іншай альтэрнатывы няма».

**Валянцін Акудовіч,
філёзаф:**

«З того, што я ведаю, вынікі зъезду я ацэньяво ста-ноўча. Сам раскол — гэта дрэнна, але іншых варыянтаў не было. Вячорка

абраны большасцю, а тое, што найбольш інтэлектуальная, жываяй сучасная плынь БНФ нарэшце згуртаваная — гэта съведчыць на карысць Фронту й кажа пра ягоную жыцьцёвасць. Відавочна, што праблема Фронту — гэта праблема кожнага з нас, бо ўсё — пачынаючи ад бел-чырвона-белага сцягы да беларускіх мовы — сканцэнтравана на Фронце. Таму расколаўся, ці дакладней рэзарганизаваўся, як Фронт, а кожны з нас у сабе ўсярэдзіне перамяніўся. Стала трох Фронты: стары, малады й новы. Наперадзе новы Фронт мусіць, як тое было на Маршы Свабоды, несьці сцяг Эўрапейскага Звязу, а за ім бел-чырвона-белы. Гэта сымбалізавала б вяртанне не Беларусі ў Эўропу, ў Беларусь. Стары Фронт патануў на нацыянальшчыне. Цяпер жа больш істотная праблема эканомікі й палітычнага ладу. З новым Фронтом я звязываю пэўныя спадзяваныні. Новы Фронт будзе эвалюцыянаўца — паставіць праблему вяртання Эўропы ў Беларусь. Другая праблема — уласна беларушчына й незалежніцтва. А стары хай працуе на развязаныне старое праблемы».

**Уладзімер Колас,
дырэктар Беларускага
гуманітарнага ліceu:**

«У прынцыпе адбылося тое, што доўга насыпвалася й мусіла адбыцца. Штучная аднагалоснасць на гэта паказала, але можна было адшукаваць цывілізацію выйсьце. Праца даўно ішла неефектыўна. Неабходныя былі перамогі й зъмены. Іх не было, як не было самакрытычнасці, і панавала нежаданыне прызнаваць

свае памылкі. На гэтым зъезізе прэзедэнт самакрытыкі адбыўся, але на ўсе на гэта пайшло, і адбыўся раскол. Была пзўная частка гістэрычных людзей, якія ня мелі адказнасці, і іхная дзейнасць вяла да выраджэння арганізаціі. Як далей будзе — цяжка сказаць. Цяпер мы маем клясычную ситуацыю — два народныя фронты. Хочацца, каб Зянон Станіслававіч заняўся аналізам памылак і пралікаў ды аднавіў партнэрскія дачыненіні».

**Мікола Купава,
мастак:**

«Нічога тая й гэтая часткі не атрымалі. Тая частка, што на чале з Пазыняком, імкнулася захаваць адзінства, але гэта не патрэбна было групе, скіраванай на раскол — яны ня чулі іншых. Я не чакаў гэткіх кампрамісаў ад Зянона Станіслававіча. Атрымаўся хутчэй не раскол, а падзел. Гэта натуральна, і мы з часам звыкнемся, што будзе некалькі цэнтраў і лідэрў. Сымптаматычна, што групу Вячоркі пахваліў незалежны палітоляг Фядута, які сказаў, што група Пазыняка будзе занепадаць і таму мусіць далучыцца да «большасці». Разам з тым нічога трагічнага не адбылося».

**Кася Камоцкая,
сэпявачка:**

«Па-першае, я ніколі не была сябрам БНФ, таму не магу нічога на гэты контакт каментаваць. Але як з боку глядзячы, дык даўно трэ было падзяліцца й адмежавацца ад замежнага лідэра. Ёння тое каб псуе рэпутацыю, гэта проста амаральна. У выніку апошняга Зъезду перамагло маладое пакаленьне».

Ніл Гілевіч даваць нам інтарэсю адмовіўся.

Аптыва Віктар Мухін

НОВЫ КІРАҮНІК АРХІВУ — ЗАХАР ШЫБЕКА

На ўчорашнім сходзе заснавальнікаў Фонду «Наша Ніва» абмяркоўвалася ситуацыя ў Архіве Найноўшай Гісторыі, які створаны і працуе пры Фондзе.

У выніку абмеркавання быў прызначаны новы дырэктар Архіву. Ім стаў доктар гістарычных навук прафэсар Захар Шыбека. Спадар Шыбека ўзначаліць таксама грамадzkую Раду Архіву. Намеснікам спадара Шыбекі прызначаны пісьменнік Уладзімер Арлоў. Новы кіраўнік давершыць рэгістрацыю Архіву Найноўшай Гісторыі як самастойнай грамадzkай арганізацыі.

Паўнамоцтвы ранейшага дырэктора Архіву і выкананчага дырэктора Фонду Алега Дзярновіча страчваюць сілу.

навіны зь Беларусі за суботу й нядзелью

І агонь ня вечны

У Бабруйску маюць загасіць вечны агонь пад помнікам вызволінікам ад фашисты, піша БелАПАН. Вечны агонь утрымліваў камбінат «Белшына», у якога цяпер з газам перарабоі. Камбінат напрасіў, каб паклапаціліся гарадзкія ўлады, а тым — у Бабруйску ва ўладзе камунікі сядзяць — няма як на гараджанаў газу надаць, ня тое што на вечныя агні.

У Гомелі неспакойна

Камуністы на 7 лістапада зьбіраліся на плошчы Паўстання, а самыя адчайныя іх праціўнікі — на вуліцы побач з плошчай Паўстання. У 9.15 на іхну групу, выскачыўшы зь мікрааўтобуса, наляцелі шашчёра ў цывільнім і паятніцкім нікады, як сказаў, на гутарку, праваабаронцу Яўгена Мурашку (таго, што за прэзыдэнцкія выбары засудзілі). Праз некаторы час міліцыянты ў форме паспрабавалі забраць у Галіны Арцёменкі (а яна жонка Мурашкі) плякат. Яна не аддавала, дык і паятніцкі ў пастарунак. Пры гэтым прысутнічалі ўсе мясцовыя міліцыйскія начальнікі. А 10-й гадзіне на плошчы Леніна арыштавалі анархіста Юрася Глушакова, які разгарнуў плякат «Жыве рэвалюцыя! Сімёра капиталаў! Сімёра дысыдэнтаў ўсё ж здолелі праўбіцца ў калёнам дэманстрантаў і там узяўшы лэзунг: «Расея — турма народу. В.І.Ленін» і «Свабоду палітвязням». Ну ж, нядоўга і яны іх пранесылі. І тых скруцілі, так бы мовіць, «бэзэсэмсаўцы». Але здавацца гомельскія дысыдэнты не зъбраўцца.

Лінг заклікаў Югаславію да дэмакратыі

Дваім аўстрыйцам наш урад даў ордэны Скарбы: спн. Гайдзі Бургарт і сп. Эрыху Фідэсру. Бояны фактычна сабралі гроши (2,8 мільёнаў даляраў) на будаўніцтва комплексу дзіцячай анкалагіі і гематалагіі ў Бараўлянах, піша БелАПАН. Уручыў ордэны беларускі пасол у Аўстрыі Валянцін Фісенка ў будынку беларускага пасольства.

Барыс Тумар

Сымбаль інтэграцыі

У Цюмені (Расея) 1-га лістапада гастролямі менскага Малога тэатра распачаліся дні культуры Рэспублікі Беларусь. Арганізаторам імпрэзы выступіла адміністрацыя Цюменскай вобласці. Гаспадары казалі гучныя прамовы за «союз огромнай Rossii і не менее огромнай Белоруссii», мясцовы хор прасыпіў «Беловежскую пушчу», мерапрыемства ўшанаваў сваёй прысутнасцю губэрнатар. Госьці чацверы паказалі два адрозныя спектаклі — лубачную «Камэдыю» і эстэцкі «ART», якія былі жывы сустрэтыя сібірскай публікай, асабліва яе беларускаю часткай. Шумным поспехам карыстаўся расейскамоўны чорт Ігара Забары, «беларускі сымбаль інтэграцыі» — як абазваў яго ў антракце нехта з дасыцінных глядачоў. Дні наше культуры не ўзабаве працягненне эстрадны дэсант на чале з Ігарам Лучанком.

Зыміцер Бартосік

Ураган дапамог

Ураган, які летам прайшоў на Астравеччыне, дапамог лясгасу. Работнікі лесу датэрмінова выканалі плян забесьпячэння дровамі людзей, што маюць ільготы, і ўсё адно яшчэ ў Міхаліскім лясніцтве застаецца. Летасць аркестру прысвоілі званье народнага. Выступае ён найбольш у Польшчы. А Казей гэтыя завалы леснікі. Працукончы Інстытут культуры ў Кулібі — гэта ў Таджыкістане, на бацькаўшчыне ці то справядлівасць

3 Астраўца — Мар'ян Вялігорускі

Prosim adhuknusca ūsich tych, chto maje zacikaūlenaś u supolnaje pracy pa stvareni ličvinskaha kulturnaha kantekstu (raspracoucy ličvinskaje historyahrafii, udaskanaleńni nacyjanałnaje pišmovaści, movy, adradžeńni ličvinskaha hramadzkaha žycia i h.d.), a taksama dla abjadnańia ū ahulnych karparatyūnich intaresach.

Tel.: (017) 214-2039; pager: (017) 278-1101 ab.6663;
E-mail: litvania@mail.ru albo litvania@europemail.com;
naš sajt: http://come.again.to/LITVANIA

«МЕЧ У КАМЯНІ», «БАЛТО», «АЛІСА У КРАІНЕ ЦУДАУ», «ПРЫГАЖУНЯ У СОННЫМ ЛЕСЕ» — мультыплікацыйныя фільмы, дубляваныя па-беларуску акторамі вядучых менскіх тэатраў. «ЕХАЎ КАЗАЧНІК БАЙ», «ЦІК-ТАК ХОДЗІКІ», «БЕЛАРУСКІ НАРОДНЫЯ КАЗКІ», «СТОЙКІ АЛАВЯННЫ САЛДАЦІК + КАЛІФ-БУСЕЛ» — аўдыёкасці з записамі казак, калыханак, песні для маленікіх беларусаў. Кошт відзакасці — 975 тыс. руб., кошт аўдыёкасці — 400 тыс. руб. Касці можна атрымаць, пералічыўшы гроши звычайнім паштовым пераказам на раҳунак: ЗАТ «Сотвар» р/р 301200000195 у філіі 506 ААБ «Беларусбанк», код 809. У графе «Для пісмовага паведамлення» напішыце, якую касцю Вы замаўляце. Менчук! Звяртайцесь на тэл.: 8 (017) 228-45-88.

Працяг на старонцы 1.

Ворагамі ён лічыў толькі тых, хто добрахвотна, абы захоўваць сябе пры нейкай кармушцы, працавалі ў рэпрэсіўным апараце, выносілі прысуды. Аднаго такога ён сустрэў на вуліцы. Паслья расшукай аказалася, што той працуе ў Акадэміі Навук. І мой бацька там такі шурум-бурум падняў, што ад гэтага чалавека мусілі пазбавіцца. Бацька памёр у 91-м годзе 1 лютага. І да скону верыў. Але ён пры гэтым катэгарычна змагаўся з хлуснёй, з крывадушшам. Ён верыў і ў тое, што Ленін быў такім чалавекам, якім яго малювалі камуністычна іканаграфія. То, у чым ён быў перакананы, з таго яго зрушыцы было немагчыма.

— Але камунізмаў было шмат: расейскі камунізм, беларускі нацыянал-камунізм, украінскі хвывёвізм... У які верыў Ваш бацька?

— Ува ўсіх камунізмаў была адна агульная рыса — гэта ўпэўненасць у неабходнасці грамадзкай уласнасці на сродкі вытворчасці. Астатніе — дзе, што і як, а вось гэтае было галоўным. Бацька верыў, што на падставе грамад-

Станіслаў Шушкевіч: «Я РАСЧАРАВАЎСЯ Ў КАМУНІЗМЕ»

зкай уласнасці на сродкі вытворчасці можна пабудаваць прыстайнае грамадзтва. Увогуле, гэта ў традыцыі — паважліва ставіцца да грамадзкай маёмысці. Мой дзед, дзед Шушкевіч, калі йшоў і на дарозе бачыў камень, дык выходзіў на дарогу і адкідаў яго — бо гэта ж у машыне можа нешта пабіцца ці конь можа нагу зьбіць. Но гэта ж дарога, гэта належыць усім.

— Вы сказали, што ў аснове левага руху ў ХХ ст. было патрабаванне грамадзкай уласнасці на сродкі вытворчасці. А што будзе ў грунце левага руху ў ХХI стагодзьдзі?

Я расчараўваўся ў камуністычнай ідэі недзе ў сярэдзіне 70-х, зъездзіўшы ў Польшчу — паслухаў там пэўныя выступленыя будучага Папы Рымскага, а тады арцыбіскупа Карабля Вайтылы і пачаў задумвацца над тым, што мы робім і што адбываецца.

— Мушу ўдакладніць, што лёзунг грамадзкай уласнасці быў толькі прыкрыцьцём для ўсталявання, захавання і ўмацавання дыктатуры — спачатку гэта называлі дыктатурай партыі, пасля пралетарыту, але фактычна гэта была дыктатура найвышэйших партыйных епархій. Прыкрыцьцём для дыктатуры нацыяналістычнай, савецкай ці іншай.

Што павінна быць у левым руху ў ХХI стагодзьдзі? Гэта няпрастая размова. Калі ўзяць сёньня, напрыклад, праграмы розных беларускіх партый, дык убачым, што праграмы лібералаў, сацыял-дэмакратіі і іншых руху мала чым адрозніваюцца. Розніца толькі ў адным: якая доля валалага ўнутранага прадукту павінна пераразміркоўвацца ў грамадзтве, ісці на сацыяльнай праграмы. Камуністы, ні пра што не кlapоцячыся, апрош сваёй улады, заўсёды сцьвярджалі, што гэта павінна быць вельмі вялікая доля. Лібералы кажуць, што калі не стварыць умову для вольнай канкурэнцыі, запаволіцца

раззвіццё грамадзтва. Правая сацыял-дэмакратыя, у тым ліку наша Грамада, лічыць, што бюджетнаму пераразмеркаванню мусіць паддлягаць такая частка валавага ўнутранага прадукту, якая б не тармазіла раззвіццё грамадзтва, ня стрымлівала рост эканомікі. Галоўныя крытыкі грамадзтва — паказык росту валавага ўнутранага прадукту на душу насельніцтва. Польшча ўжо вялікі праклад супрацоўніцтва ліберальных ідэяў Бальцаровіча і сацыял-дэмакратыі. Пры гэтым адбываецца карэкцыя ліберальных ідэяў у бок пабудовы капіта-

навукоўцаў, філёлягаў — не закранула хіба што 7 чалавек. Беларускі дасьледчык Леанід Маракоў зрабіў цікавыя параўнальнія дыяграмы, грунтуючыся на звестках з беларускіх і расейскіх архіваў. У 30-х гадах у Беларусі, Украіне і Расеі доля творчай, пішучай інтэлігенцыі ў працэнтах ад усяго насельніцтва была прыкладна адноўкавай. Пад час рэпрэсій жа і ў нас, і ва Украіне, і ў Расеі загінула прыкладна па 400 працтвайникам з пішучай інтэлігенцыі. Але калі для Расеі гэта была невялікая частка ўсіх, дык у нас амаль усе да аднаго. Каму ж было адстойваць гэтую мову і гэтую традыцыю? Вось чаму няма каму супрацтвастаць, тым пэўдай інтэлігентам-недавукам, што служылі і служаць уладзе, уводзячы людзей у зман. Між тым, часта ў нас — і Ваша газета гэта часта сабе дазваляе — абвінавачваюць народ, што гэта ён такі несьвядомы, што ён не трymаецца сваёй мовы і нацыянальной традыцыі, што даў ажыццяўвіца дзяржавінаму перавароту, антыбеларускаму па сваёй сутнасці.

— Лукашэнка — левы ці праўы?

— Ен увогуле левы, але спытайцеся ў яго, у чым адрозненне паміж левым і правым, ён Вам ня скажа. Спытайцеся ў яго, адкуль паходзяць гэтыя тэрміны — «левы» і «правы», ён ня скажа. Ен ня мае ўяўлення пра палітычныя ці эканамічныя лады. Ен прымітыў, і імкнецца пра водзіць простую па сутнасці палітыку. Але грамадзтва цяпер тае, што ня можа быць прымітыўных раשэнняў. У гэтым драма Беларусі. Ёсьць няпростыя рашэнні ў эканоміцы і вельмі няпростыя ў палітыцы, але такія рашэнні здольныя прымаць толькі добра падрыхтаваныя людзі.

— Беларусь часта называюць «запаведнікам камунізму». Калі злучыць «запаведнік камунізму» і алігархічную Расею, што атрымаецца?

— Пры ідэалягічных аўяднаннях звычайна атрымліваецца, што атрыманае ўтварэнне наследуе найгоршыя рысы тых,

што аўядноўваюцца. Цяперашніе аўяднаныя Расеі з Беларусій накіраванае на захаванне ўлады чалавекам, які прывёў Беларусь да крызысу. Прадуманае аўяднанье, напрыклад, аўяднанье Эўропы, адбываецца зусім на іншым грунце.

— Вы былі дэлегатам апошняга з'езду Камуністычнай Партыі Беларусі. Чым для Вас застаўся гэты з'езд?

— Тое, што я быў дэлегатам, было ў пэўным сэнсе выпадковасцю. Мяне не вылучала ні партыйная арганізацыя ўніверсytetu, ні систэмы Міністэрства вышэйшай адукацыі. Мяне вылучылі ў канструктарскай арганізацыі, дзе я некалі выступаў — нават не прыгодаю цяпер, як называлася гэта арганізацыя. Там працавалі сапраўдныя інтэлігенты, на той сустрэчы яны мне задавалі вельмі цікавыя пытанні — і вось перад з'ездам я даведаўся, што яны мяне вылучылі дэлегатам.

Я ня быў чалавекам, які адчуваў у 1989 годзе, што СССР праз год-два перастаНЕ існаваць. Стаяшы народным дэпутатам, я мей надзею, што мы ўпрадкуем гэту

старшыня ўраду, пра якога цяпер згадваюць начаста, у любых пытаннях, аж да вывазу беларускай сельгаспрадукцыі, упарты адстойваў нашы інтарэсы і нават дазваляў сабе не падпрадкоўвацца нейкім загадам з Москвы.

— А чыя заслуга ў тым, што ў Менску паставілі помнікі клясыкам беларускай літаратуры?

— Ни ведаю, чыя гэта заслуга, але лепшым помнікам Якубу Коласу было б тое, каб ягона ўнучка магла пайсці ў беларускую школу, а яна такой магчымасці з Машэрава ня мела і цяпер ня мае. Або каб збор твораў Янкі Купалы быў выдадзены ў поўным выглядзе, а не без 70 твораў, як у тых гады. «Табе, правадыр, нашы песні і думы I шырага-шырага сэрца парывы» ня выкінулі, а найважнейшыя творы выразалі.

— Якія з гаспадарчых праектаў камуністычнай эпохі Вы ацініце як карысныя для Беларусі?

— Вельмі цяжкім грузам вісіць на нас цяпер машина будаўнічыя гіганты, якія паціху кананіць і вельмі цяжкі рэфармаваць. У той жа час мэліярацыя, я лічу, была вельмі карыснай інвестыцыяй. Удалым праектам была мазырская і наваполацкая нафтаперапрацоўка, але цяпер абсталівансце гэтае ўжо састарэла. У нас няма высокатэмпературнага крэйкігу, і выхад светлых нафтапрадуктаў малы.

— Адам Міхнік неяк сказаў: «Змагаючыся з камунізмам, мы ймя ведалі, якія пачвары павылаўшы паслья ягона падзення». Ці датычыць гэта нашага грамадзтва?

— Мы пра гэта ня раз гаварылі з Адамам. Я тут заўажу трох іншае. Да ўлады ў нас прыйшли людзі мала дасьведчаныя ў эканоміцы і палітыцы. Іх рашэнні не абрэгнутаваныя навукай. Прыкладам, Лукашэнка дамагаецца аўяднаньня з Расеяй, але робіць гэта фактычна толькі для захавання ўласнай улады, а не для карысці Беларусі.

— Якім мусіць быць наступны Марш Свабоды?

— Я належу да тых людзей, якія больш дабіваюцца дзеля абароны нашай незалежнасці па сваіх каналах, а не на вуліцах. Але я прайшоў першым Маршам ад пачатку да канца, ад Якуба Коласа да Пуліхава. Я хацеў бы толькі нагадаць некаторым ягоным арганізаторам, што калі вы вядзецце людзей наперад, дык мусіце ў самі ісці ў першым шэрагу. Як гэта робіць, напрыклад, дэпутат Шчукін.

— Шчукін для Вас — сапраўдны камуніст?

— На маю думку, ён прыстой-

Мой дзед, дзед Шушкевіч, калі йшоў і на дарозе бачыў камень, дык выходзіў на дарогу і адкідаў яго — бо гэта ж у машыне можа нешта пабіцца ці конь можа нагу зьбіць.

выступае за тое, каб ісці да беларускай дзяржавы. Я ведаў Бровікава з даўніх часоў. Ен быў сапраўдным інтэлектуалам, вельмі адукаўшым чалавекам, але, на жаль, абсолютна антыбеларускім дзеячом, цалкам перавыхаваным Москвой.

— Хто з беларускіх камуністычных кіраўнікоў зрабіў дабро для Беларусі?

— Лепшыя беларускія кадры забіралі ў Москву, і калі яны й вярталіся, дык вярталіся вернымі эмісарамі Москвы, а тут рыхталіся кадры, якія верна выконвалі ўсё, што ім загадвалі. У тым ліку Машэраў, калі паглядзець, мала дбаў пра нацыянальныя інтарэсы. А вось Міхайл Кавалеў,

ны чалавек з уласнымі поглядамі, але гэтыя погляды не абрэгнутаваныя ні сапраўднай тэорыяй, ні жыццёвай практикай. Ен пасвойму змагаецца за права чалавека і свабоду свайго народу.

— Адна з кніг Вашага бацькі называецца «Казэль на верталёце». Дык калі ўсе зноў зьявіцца шацнец быць перавыдадзены?

— У майго бацькі была іншая кніга — «Звязаныя баль», яшчэ даваенная, у якой апісваецца, як добрыя, пачцівныя звязаныя скідаюць тырана-лява і балююць ад радасці. Гэтак будзе і ў нас. Толькі б не прыйшла паслья з трэцім бацькавай кнігі «Ліса з магнітафонам».

Гутарыў Андрэй Дынко

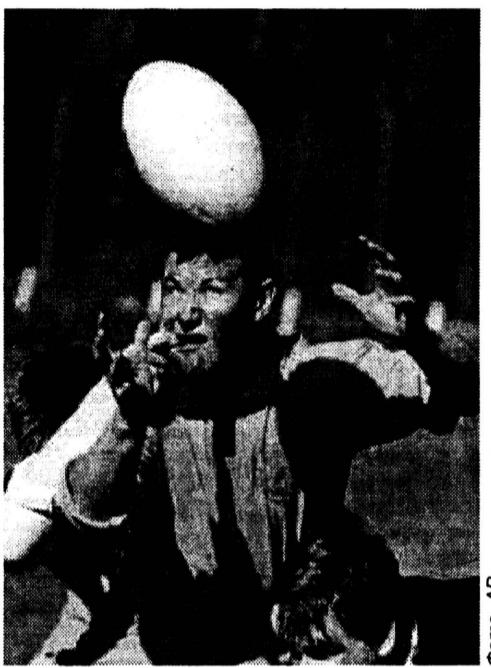
КАРАЛЕЎСКАЕ РЭГБІ

У валійскім горадзе Кардыфе скончыўся чэмпінат сьвету па рэгбі. У фінальным матчы аўстраліцы перамаглі французы 35:12. Асабліва вылучыўся аўстраліец Мэт Бэрк, які забіў штрафны з мёртвага кутка, пераламіўшы бег матчу. Упершыню за 12 гадоў зборная заваявала сусветны трафай другі раз запар. Рэгбі надзвычай папулярнае ў краінах былой ангельскай імперы — нават малыя Фіджы ды Тонга бяруць чынны ўдзел у найвышэйшых сусветных спаборніцтвах.

За рэгбі сачыла сама ангельская каралева — бо ў аўстраліцаў у кутку сцяга з зорным Паўднёвым Крыжом знаходзіцца ангельскі

Union Jack. Але відаць было, што каралева нудзіцца. Цымус жа ўтым, што адначасова з фінальным матчам у Аўстраліі праходзіў рэфэрэндум, які меў вызначыць, ці стане краіна рэспублікай, ці застанецца пад фармальным патранажам ангельскай кароны. Рэфэрэндум закончыўся даволі ўпэўненай перамогай манархісту — яны сабралі 54,6% галасоў.

Каралева Элізабет перад тым рахмана заяўвала, што прыме любы вынік аўстраліскага рэфэрэндуму і падпарадкуюцца яму. А і праўда? На халеры ёй тая Аўстралія! Што зь яе — ні пуху, ні пер'я. Ёй хоць бы сынам рады даць. Ад-

Фота AP

ПРАЕКТ СТАГОДЗДЗЯ

На мінульм тыдні ў менскім Палацы
Мастацтваў зачынілася мастацкая акцыя
Сяргея Войчанкі і Ўладзімера Цэсьлера «Праект стагодзьдзя».

Сяргей Войчанка і Ўладзімер Цэсьлер — вядомыя творцы рэкламнага мастацтва, што шматразова даказалі сваімі выдатнымі творамі і перамогамі на ўсіх магчымых конкурсах. Але пры ўсёй павазе перад знанымі мэтрамі скіляюся да думкі, што ўбачанае — гэта больш самарэклама, чым «Праект стагодзьдзя», пра што съведчыць выкарыстаныне ўсіх магчымых сродкаў прамоцыі — амбіцыйная назва, спэкуляція сусветна вядомымі імёнамі, транспаранты, эфектны плякат і г.д. Зыдзіўла і ўразіла татальнай прысутнасцю спонсараў, рэкламныя транспаранты якіх байдай упершыню прысутнічалі непасрэдна ў выставачнай залі, а фірмовыя чырвоныя колер аўтары, відаць, каб максымальна прагнуща, вывелі на подыюмы, дзе дманістраваліся творы, вытанча-

насці якіх ён адназначна не пасаваў. Чырвоны колер спонсараў, якія, магчыма, пашкадавалі грошай на аренду больш адпаведнай для камэрных твораў залі ці на больш адекватную арганізацыю існуючай прасторы.

Што датычыць канцэпцыі, то акцыя выглядала як рэфлексія «абарыгенаў» пра тое, што зроблена ў «вялікім съвеце». Тады як падбор пэрсаналій (сядр якіх Жан Тынгелі, Франс Мазарэль, Іосіф Бродзік, Эндрю Ўайт, Гюнтер Юкер ды іншыя) ажыццяўляўся не паводле прынцыпу прынцыповай суб'ектыўнасці, як съцвярджаюць аўтары, а паводле таго, чые дасягненыні і асобы мелася магчымасцю адлюстраваць з максымальным візуальным эфектам.

Дзяніс Раманюк

ІНФАРМАЦЫЯ ДЛЯ ЧЫТАЧОЎ У МЕНСКУ

Каб чытаць сівежы нумар «НН» у дзень выходу — у панядзелак — і пры гэтым эканоміць час і гроши, аформіце падпіску ў бліжэйшым шапаку «Белсаюздруку», атрымліваць газету можна ў любым менскім газэтым шапаку.

З 1 ліпеня 1999 г. падпіску «да запатрабавання» прымаюць 32 газэтныя шапакі. Менскі «Белсаюздрук» гарантует выдачу газеты па падпісным абнэмэнце ў дзень выходу газеты, а таксама захаваныне не забраных вамі асобнікаў праз увесі падпісныя перыяд. Кошт падпісі на «НН» на месяц (з кастрычніка) — 192 000 руб. (4 нумары ў месяц), газета выходитца на 12 старонках). Падпіска «да запатрабавання» прымаецца да 23 дня перад падпіснога месяца ў крамах і шапаках «Белсаюздруку» г. Менск. Даведацца ў высыветліць няясныя пытанні можна па тэл. 227-88-41 у спадарыні Натальі Святохі.

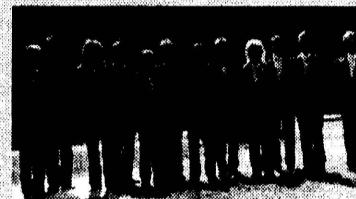
Звычайная падпіска па краіне на IV квартал 1999 году:
Кошт на 1 месяц — 212 000 рублёў, на 3 месяцы — 636 000 рублёў.

НАША НІВА

Дзе варта быць

«Унія»

Дзе гэта працаў мужчынскі камэрны хор «Унія» пасля выдання кампакту «Беларускія маршы і песьні»? Вось жа не працаў. Будзе ягоны канцэрт у менскім ДК «Дзяржынскага» (бульвару КГБ). І сціпяць будучы беларускі і амэрыканскі народны, а таксама бітлоўскі песьні. Адно шкада, што трэба пачакаць, бо адбудзеца канцэрт не на гэтым тыдні, а 24 лістапада. Зрэшты, лепей даведацца раней, каб пасыпець з квіткамі.

Семінары

15 лістапада, у наступны панядзелак, з 14-й да 17-й «Аб'яднаны шлях» праводзіць сэмінар для грамадзкіх арганізацый на тему «Ліквідацыя аргамадзкіх аб'яднаній і их арганізацыйных структур» з удзелам прадстаўніка Міністру Міхаіла Сухініна. Адрес: Менск, вул. Уральская 3, актавая зала на 3-м паверсе (падымадзца лесвіцца з левага боку). Рэгістрацыя 13.20—13.55. Хто не прайшоў перарэгістрацыю, сціпяшайцеся. Во калі будуць ліквідоўваць сілком — мала не падасца.

Дактары

У суботу 13 лістапада а 10-й у аўдыторыі 1-га корпусу 1-га Медуніверсітэту адкрыцеца канферэнцыя «Мэдyczная асьвета ў Беларусі». Зьяўруцца практична ўсе беларускамоўныя дактары. А такіх нямала.

Прэзентация

Беларускі Калегіюм ладзіць чарговую прэзэнтацыю. На гэты раз — да 10-х угодкаў часопіса «Спадчына». Выступяць галоўныя рэдактар Вячаслав Ракіцкі ды іншыя. Гэта будзе, як заўжды, у аўторак, 9 лістапада, у 18.30 (блізкіцца імя Янкі Купалы, вул. Харужай 16).

Тэатар

У Купалаўскім:
8 лістапада — драма Р. Гарвуда «Касцюмер»;

10-га — народная драма «Страсці па Аўдзюе (Крык на хутары)»;

11-га і 12-га — «Вечны Фама», камарыльля ў дэзвюх дзеях паводле «Слая Сцяпанчыкаў і ягоных жыхароў» Ф. Дастаеўскага;

13-га — пастараль М. Мано-

хіна «Парфён і Аляксандра»; 14-га — камэдый М. Задорна-ва «Таполевая завея».

Для тых, хто заняты ўвечары, 14 лістапада тэатар прапануе ранішні спектакль (пачатак у 11.30) — «Паўлінку».

На Малой сцэне Купалаўската 8 лістапада можна паглядзець трагікамедыю А. Фугарта «Тут жывуць людзі», а 12-га — «Крывававу Мэры», вечаровы кактэйль у адной дзеі, створаны Зымітром Бойкам.

На «Вольнай сцэне»:

9 лістапада — трагіфарс Б. Брэкта «Ўзьлёт Артура Ўі, які можна было спыніць»;

10-га і 14-га — эклектычная камэдый Ж.-Б. Мальера «Лекар паняволі»;

11-га і 12-га — «Стомлены д'ябал» — фантасмагорыя С. Кавалёва;

13-га — гульні дарослых пад назваю «Містэр розыгрыш», вынайдзеныя С. Кандрасюком.

У Тэатры лялек:

9, 10, 24, 25 лістапада а 17-й — прэм'ера спектаклю «Ганзэле»;

11, 16, 17 у 10.30 ды 12.30 — прэм'ера «Кот у ботах».

У Тэатры юнага гледача:

9 ды 10 лістапада — прэм'ера «казкі для разумных ды дарослых дзяцей» «Сястра мая Русалочка», паводле Л. Разумоўскай;

13 лістапада на спектаклі «Шасцілівая жабракі» можна будзе пасымляцца на толькі з персанажаў п'есы, але і з уласнага гаротнага жыцця.

Опера

9-га — «Князь Ігар» А. Барадзіна; 11-га — «Травіята» Дж. Вердзі; 13-га — «Візит дамы» С. Карцэса; 14-га — дзіцячая п'еса Ц. Кю «Кот у ботах».

Балет

10-га — «Спартак» А. Хачатурана; 12-га — «Жарсыці» («Рагнеда») А. Мдзівані; 14-га — «Жызель» А. Адана.

Філярмонія

Калі Вы жадаецце, каб Вашыя дзеяці (і Вы самі зь імі) зразумелі ды ўпадабалі клясычную музыку, завітайце 14 лістапада а 16-й у Філярмонію «На канцэрт усёй сям'і». Мастацтвазнаўца А. Парэцкі пазнаёміць вас з клявісінам, арганам, рапаем ды сынтэзаторам.

У Залі камэрнай музыкі 13 лістапада з 16 гадзін будзе гучыць французская аргаманская музыка ад эпохи барока да «Залатага веку» ў выкананні Констанціна Шарава.

Выставы

Нацыянальны мастацкі музей, хоць і бракуе грошай, усё ж пашырае сваю калекцыю. Каб паба-

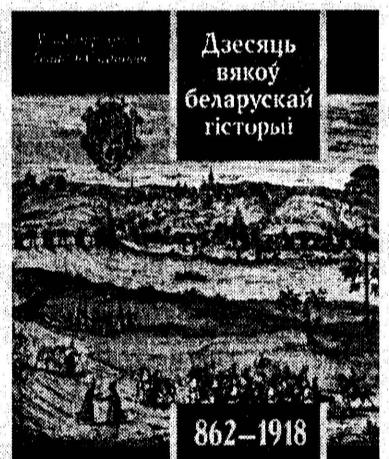
чыць творы, якія былі набытыя ў фонды музею ў 90-я гады, завітайце на выставу «На мяжы тысячы годзінь».

У галерэі візуальных мастацтваў NOVA, што ў бібліятэцы імя Янкі Купалы, часцяком ладзяцца цікавыя фотавыставы. Апошнім часам там неяк больш выстаўляліся замежнікі, а цяпер — зноў беларусы. Да 27 лістапада ў галерэі працягваеца выставка сучаснай беларускай фатографіі «Там і тады».

А ў выставачным павільёне «Асунта» на Нямізе 30, 9—12 лістапада ідзе выставка зусім іншага кшталту. Завецца яна «Беларускі дом». На ёй вы пабачыце будаўнічыя матар'ялы, вонкі, дэзвёры ды ці мала чаго іншага. Выставка міжнародная.

У Вільні

9 лістапада а 10-й у віленскім Педагагічным універсітэце адбудзеца прэзентацыя новай кнігі Ўладзімера Арлова ды Генадзя Сагановіча «Дзесць вякоў беларускай гісторыі». Разыдзелі з гэтага выдання знаёмыя чытакам беларускай незалежнай прэсы. І вось наўпешціца цалая кніга. Вышла яна ў Вільні, у выдавецтве «Наша Будчыня», бо ў Менску не «прайшла» ў дзяржаўных выдавецтвах. Віленскія ж выдаўцы і запрасілі аднаго з аўтараў, Уладзімера Арлова, на сустрочу з беларускім студэнтствам і тутэйшымі журналістамі. Ка-жуць, і сама кніга там будзе працацца. З аўтографам.

862-1918

Фота

Дакументальная фотавыставка Нямецкага культурнага цэнтра імя Гётэ «Нямеччына ад 1945. Погляд трох пакаленняў адной сям'і». Адкрыццё адбудзеца 11 лістапада а 17-й гадзіні. Выставка працуе з 12 да 25 лістапада ў Музэі сучаснага выяўленчага мастацтва (пр. Скарыны, 47). 50 гадоў нямецкай гісторыі, убачаны трывам пакаленнямі сям'і Клар.

А.К.

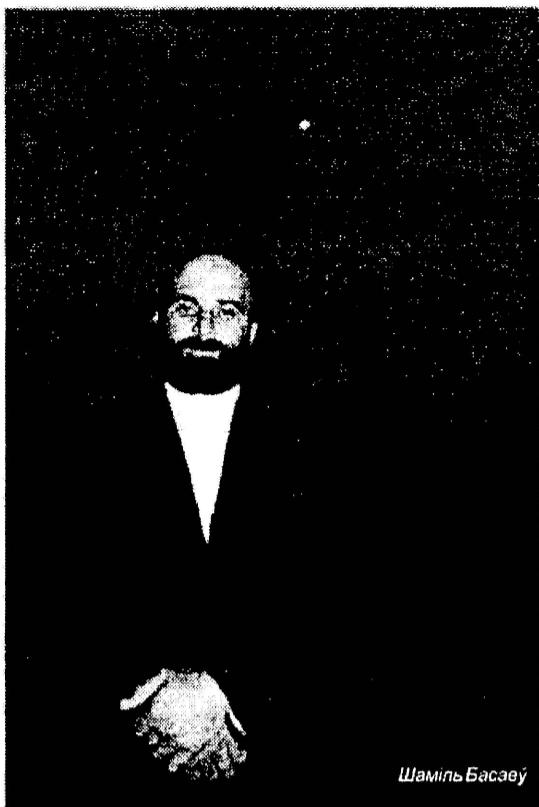
Ніжэй мы падаем сіліс пунктай, дзе можна падпісаць забіраць газету:

1. Кастрычніцкі пункт падпіскі, вул. Жукіўскага, 5, к. 1
2. Парызанскі пункт падпіскі, вул. А. Каўзага, 8
3. Першамайскі пункт падпіскі, пр. Ф. Скарыны, 113
4. Фрунзенскі пункт падпіскі, вул. Жукіўскага, 5
5. Крама № 2
6. Крама № 3
7. Крама № 4
8. Крама № 6
9. Крама № 7
10. Крама № 8
11. Крама № 9
12. К

ЧАЧЭНІЯ: ПРАЦЯГ ГЕНАЦЫДУ

Расейскія СМИ перадалі са спасылкаю на вайскоўцаў, што за мінулыя выходныя было зынішчана 120 чачэнцаў і 20 іхных аўтамашынаў. Агенцтва АР тымчасам удақладняе, што ў суботу у выніку шматразовых бамбаваньняў жылых кварталаў Грэзлага, былі забітыя 32 мірныя жыхары. Сярод іх 8 малых дзяцей і 12 кабетаў. Налёты авіяцыі расейцаў узнаўляліся кожныя дзін гадзіны. На сёння Чачэнію пакінула 195 тыс. чалавек. З большага яны ўцяклі ў Інгушэтыю, насељніцтва якое складае ўсяго блізу 400 тыс. чалавек...

Чачэнская кіраўніцтва літаральна ўзмалілася да сусъветнае супольнасьці з просьбаю спыніць чарговы генацид чачэнскага народу. Прэзыдэнт Чачэніі Масхадаў звярнуўся ўжо і да Папы Рымскага, да ААН і Злучаных Штатаў. Днямі ў сталіцы арабскаса дзяржавы Катар — Досе — перад урадоўцамі мусульманскіх краінаў выступіў прадстаўнік чачэнскага прэзыдэнта Зэлімхан Яндарбіев з просьбаю аб дапамозе...

Шаміль Басаев

Але прэм'ер Расеі Путін учора заявіў, як паведамляе агенцтва Інтарфакс, што гэтыя звароты Масхадава да сусъветнае супольнасьці несур'ёзныя. Больш за тое, кіраўнік расейскага ўраду даўмечася сказаць у Москве свайму калегу з Турцыі, сп. Эджэвіту, што ён спадзяецца «на спрыяньне міжнароднай

супольнасьці і ў першую чаргу, ісламскага съвету». Но, на ягоную думку, гэта ніякая не агрэсія, а вынішчэнне чачэнцаў будзе спынена, як толькі «бандыты» кінуць супрапотіві... Турэцкі прэм'ер ніяк гэтых шчырасці не пракаментаваў. Усё ж у гасціцах.

Аднак міжнародная супольнасьць не маўчыць. Кіраўнік ніямецкага МЗС Ёшка Фішар называў дзеяньні расейскага ваеншчыны на Каўказе «страшнай памылкай». З рашучым пратэстам і з просьбаю аб літасці звязаўніцца да ўраду Расеі прэм'ер Вялікае Брытаніі Тоні Блэр. А заўчора з рэзкай крытыкай на адносіні расейскіх агрэсараў выступіў намеснік дзяржсакратара ЗША, Стройб Тэлбат. Падобна, што нармальны съвет пачынае

губляць цярпеньне. Забойствы мірных жыхароў ня маюць апраўдання. А мэтадычны паўтор гэткіх злачынстваў завецца генацидам. І расейцы могуць не ўзабаве апнынца ў ізаляцыі. Хаця поўнай ізаляцыі ня будзе. Бо маюць добрых сяброў у Бялградзе і ў нас у Менску.

з.я.

губляць цярпеньне. Забойствы мірных жыхароў ня маюць апраўдання. А мэтадычны паўтор гэткіх злачынстваў завецца генацидам. І расейцы могуць не ўзабаве апнынца ў ізаляцыі. Хаця поўнай ізаляцыі ня будзе. Бо маюць добрых сяброў у Бялградзе і ў нас у Менску.

Хаця поўнай ізаляцыі ня будзе. Бо маюць добрых сяброў у Бялградзе і ў нас у Менску.

Вось якія праблемы з'яўліся на віленскіх старым местам.

Адкуль браць нафту

Беларусь увесь час у пазыках за расейскую нафту. І Літва таксама. Ды вось на мінульым тыдні Літве кранік адкрылі. І не задар-

НАМ БЫ ЗЬ МЕНСКАМ РАЗАБРАЦЦА

28 кастрычніка, на 60-я ўгодкі далучэння Вільні да Літоўскае Рэспублікі, адбылася пазачарговая сесія літоўскага парляманту. Паседжаныне адкрыў старшыня сіму Вітаўтас Ландсбергіс, які зазначыў, што гэтая дата надзвычай важная, бо «адбылося вяртанье Вільні і Віленскага краю Літве. 60 гадоў таму гісторычна справядлівасць вярнула краіне спадчыну».

З нагоды ўрачыстасці пачалі паславічныя выступленні. Адкрыў старшыня ВС РБ Сямён Шарэцкі

што Літва цягнецца аж да Нарач. Але нельга ж выхопліваць гэткія рэчы і разыдзімаць іх. Я вам аўтарытэтна заяўляю, што ніколі гэтае пытаньне ўсур'ёз не падымалася. Запэўніваю, што ня будзе ўздымацца ѹ надалей, што нібыта стаўліца Вільня ёсьць стаўліцаю Беларусі. Нам трэба думаць пра тое, каб цяперашняя стаўліца Беларусі — Менск — стаў беларускім горадам».

Адноса гісторычнага статусу беларусаў у Вільні Сямён Шарэцкі сказаў літоўскім калегам наступнае:

«Мы, беларусы, узялічныя жыхарам Вільні ўсіх нацыянальнасцяў, якія на працягу доўгіх стагодзьдзяў давалі магчымасць прыядждаць сюды беларусам і ствараць тут свае друкарні (я маю на ўвазе Скарны), пачынаць тут і нашае пісьменства, і адукацию»...

Нагадаю, што літоўскае войска ўвайшло ў Вільню 23 кастрычніка 1939 году пасля таго, як горад, так і не атрымаўшы афіцыйнага статусу сталіцы Захадняй Беларусі, быў пакінуты Чырвонай арміяй згодна з пагадненнем паміж фашыстоўскай Нямеччынай і сталінскім СССР, як і было абумоўлена ў пакце Молатава-Рыбэнтропа.

Андрэй Стараўойтаў

На гэта старшыня Камітэту сп. Зінгерыс удақладніў:

«Спадар Пазыняк, зь якім у нас добрыя ўзаемадачыненіні, у 92-м годзе высоўваў гэткія прэтэнзіі».

Сямён Шарэцкі:

«А я магу сказаць, што з боку пэўных літоўцаў лічыцца,

нашія сусъветныя супольнасьці

Наша сусъветная спадчына

Пазаўчора, 6 лістапада, у віленскай Ратушы адбыўся сэмінар, прысьвечаны 5-й гадавіне ўлучання Старое Вільні ў Сыпіс сусъветнае спадчыны. З таго часу ён з'яўляецца ўсімі народамі тут.

Кіраўнік ніямецкага МЗС Ёшка Фішар называў дзеяньні расейскага ваеншчыны на Каўказе «страшнай памылкай». З рашучым пратэстам і з просьбаю аб літасці звязаўніцца да ўраду Расеі прэм'ер Вялікае Брытаніі Тоні Блэр. А заўчора з рэзкай крытыкай на адносіні расейскіх агрэсараў выступіў намеснік дзяржсакратара ЗША, Стройб Тэлбат. Падобна, што нармальны съвет пачынае

губляць цярпеньне. Забойствы мірных жыхароў ня маюць апраўдання. А мэтадычны паўтор гэткіх злачынстваў завецца генацидам. І расейцы могуць не ўзабаве апнынца ў ізаляцыі. Хаця поўнай ізаляцыі ня будзе. Бо маюць добрых сяброў у Бялградзе і ў нас у Менску.

Хаця поўнай ізаляцыі ня будзе. Бо маюць добрых сяброў у Бялградзе і ў нас у Менску.

Хаця поўнай ізаляцыі ня будзе. Бо маюць добрых сяброў у Бялградзе і ў нас у Менску.

Хаця поўнай ізаляцыі ня будзе. Бо маюць добрых сяброў у Бялградзе і ў нас у Менску.

Хаця поўнай ізаляцыі ня будзе. Бо маюць добрых сяброў у Бялградзе і ў нас у Менску.

Хаця поўнай ізаляцыі ня будзе. Бо маюць добрых сяброў у Бялградзе і ў нас у Менску.

Хаця поўнай ізаляцыі ня будзе. Бо маюць добрых сяброў у Бялградзе і ў нас у Менску.

Хаця поўнай ізаляцыі ня будзе. Бо маюць добрых сяброў у Бялградзе і ў нас у Менску.

Хаця поўнай ізаляцыі ня будзе. Бо маюць добрых сяброў у Бялградзе і ў нас у Менску.

Хаця поўнай ізаляцыі ня будзе. Бо маюць добрых сяброў у Бялградзе і ў нас у Менску.

Хаця поўнай ізаляцыі ня будзе. Бо маюць добрых сяброў у Бялградзе і ў нас у Менску.

Хаця поўнай ізаляцыі ня будзе. Бо маюць добрых сяброў у Бялградзе і ў нас у Менску.

Хаця поўнай ізаляцыі ня будзе. Бо маюць добрых сяброў у Бялградзе і ў нас у Менску.

Хаця поўнай ізаляцыі ня будзе. Бо маюць добрых сяброў у Бялградзе і ў нас у Менску.

Хаця поўнай ізаляцыі ня будзе. Бо маюць добрых сяброў у Бялградзе і ў нас у Менску.

Хаця поўнай ізаляцыі ня будзе. Бо маюць добрых сяброў у Бялградзе і ў нас у Менску.

Хаця поўнай ізаляцыі ня будзе. Бо маюць добрых сяброў у Бялградзе і ў нас у Менску.

Хаця поўнай ізаляцыі ня будзе. Бо маюць добрых сяброў у Бялградзе і ў нас у Менску.

Хаця поўнай ізаляцыі ня будзе. Бо маюць добрых сяброў у Бялградзе і ў нас у Менску.

Хаця поўнай ізаляцыі ня будзе. Бо маюць добрых сяброў у Бялградзе і ў нас у Менску.

Хаця поўнай ізаляцыі ня будзе. Бо маюць добрых сяброў у Бялградзе і ў нас у Менску.

Хаця поўнай ізаляцыі ня будзе. Бо маюць добрых сяброў у Бялградзе і ў нас у Менску.

Хаця поўнай ізаляцыі ня будзе. Бо маюць добрых сяброў у Бялградзе і ў нас у Менску.

Хаця поўнай ізаляцыі ня будзе. Бо маюць добрых сяброў у Бялградзе і ў нас у Менску.

Хаця поўнай ізаляцыі ня будзе. Бо маюць добрых сяброў у Бялградзе і ў нас у Менску.

Хаця поўнай ізаляцыі ня будзе. Бо маюць добрых сяброў у Бялградзе і ў нас у Менску.

Хаця поўнай ізаляцыі ня будзе. Бо маюць добрых сяброў у Бялградзе і ў нас у Менску.

Хаця поўнай ізаляцыі ня будзе. Бо маюць добрых сяброў у Бялградзе і ў нас у Менску.

Хаця поўнай ізаляцыі ня будзе. Бо маюць добрых сяброў у Бялградзе і ў нас у Менску.

Хаця поўнай ізаляцыі ня будзе. Бо маюць добрых сяброў у Бялградзе і ў нас у Менску.

Хаця поўнай ізаляцыі ня будзе. Бо маюць добрых сяброў у Бялградзе і ў нас у Менску.

Хаця поўнай ізаляцыі ня будзе. Бо маюць добрых сяброў у Бялградзе і ў нас у Менску.

Хаця поўнай ізаляцыі ня будзе. Бо маюць добрых сяброў у Бялградзе і ў нас у Менску.

Хаця поўнай ізаляцыі ня будзе. Бо маюць добрых сяброў у Бялградзе і ў нас у Менску.

Хаця поўнай ізаляцыі ня будзе. Бо маюць добрых сяброў у Бялградзе і ў нас у Менску.

Хаця поўнай ізаляцыі ня будзе. Бо маюць добрых сяброў у Бялградзе і ў нас у Менску.

Хаця поўнай ізаляцыі ня будзе. Бо маюць добрых сяброў у Бялградзе і ў нас у Менску.

Хаця поўнай ізаляцыі ня будзе. Бо маюць добрых сяброў у Бялградзе і ў нас у Менску.

Хаця поўнай ізаляцыі ня будзе. Бо маюць добрых сяброў у Бялградзе і ў нас у Менску.

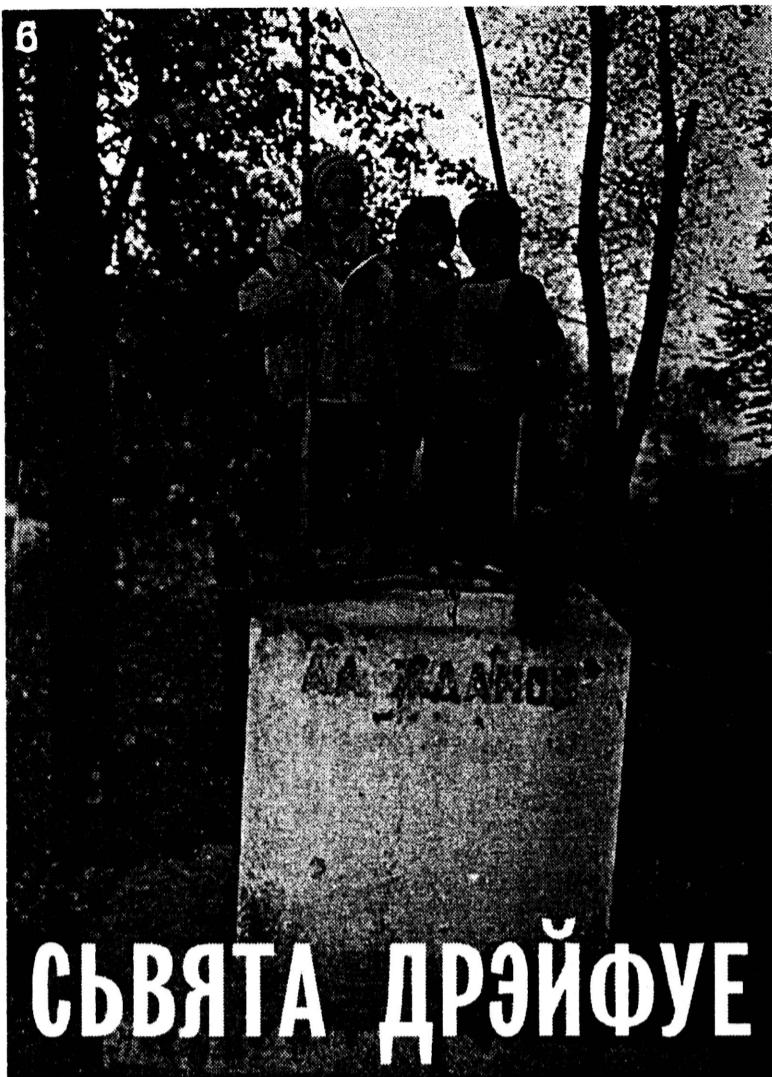
Хаця поўнай ізаляцыі ня будзе. Бо маюць добрых сяброў у Бялградзе і ў нас у Менску.

Хаця поўнай ізаляцыі ня будзе. Бо маюць добрых сяброў у Бялградзе і ў нас у Менску.

Хаця поўнай ізаляцыі ня будзе. Бо маюць добрых сяброў у Бялградзе і ў нас у Менску.

Хаця поўнай ізаляцыі ня будзе. Бо маюць добрых сяброў у Бялградзе і ў нас у Менску.

Хаця поўнай ізаляцыі ня будзе. Бо маюць добрых сяброў у Бялградзе і ў нас у Менску.

СВЯТА ДРЭЙФУЕ

Было нам некік зайдрасна і
шкода,
Чаму Кастрычнік нам не
аднагодак.

Можа Мікола Аўрамчык, аўтар гэтых радкоў, сапраўды шчыра шкадаваў, што яму не давялося пабачыць Вялікага Кастрычніка. Што да мяне, дык я ніколі не адчуваў нястачы вялікіх падзеяў у сваім жыцці. Асабліва цяпер, калі рэвалюцыі — амаль на кожным кроку. Зъмена кіраўніцтва БНФ, Марш Свабоды (Рэвалюцыя 17-га), масавыя арышты — усё ў адзін месяц і ў адной, нашай, краіне.

Што да Кастрычніка, дык яго заўсёдышы сувядомілі то не тады, то на там. Да 1930 г. у БССР, як і ўсім Савецкім Саюзе, адзначалі ня фіктураныя зъмены ўлады, які не адмалюйцца, а чарговую гадавіну Рэвалюцыі — тады, калі яна й адбылася — у лютым. Што сувядомілі апошнія савецкія пакаленіні — застаецца пытаньнем. Што сувядомілі сеньніні.

Віктар Мухін

ГАДАВІНА

Дзіўны, пачварны анахаранізм: дэмантрэцыі, чырвоныя гваздзікі, паветраныя балёнчыкі, кіно пра рэвалюцыю ў тэлевізара... СССР, БССР...

Нислаушна называць Беларусь "камуністычным запаведнікам" — камуністам тут гэтак сама цяжка, як іншы. Параўноўваць Лукашэнку з Гітлерам ці Пінчэтам увогуле съмешна — тыя былі злодзеямі. А гэты — недалуга. Вядзе дзяржаву ў «адаіна магчымым», кірунку, прости не ўсыведамляю-

чы, што могуць быць іншыя. Цяперашняя РБ сувядомілі дзяржаву традыцыі БССР. Пільнуеца нічога і ідзе ў нікуды, бо дзяржаву традыцыі БССР не было, бо БССР — гэта толькі чарговыя літары і шэсць абласцей пры поўнай адсутнасці дзяржавы, грамадзкай, культурнай ре-

альнасці. БССР без СССР — нішто. І РБ як пераемніца БССР — нішто без надбудовы-мэтраполіі. Вось Лукашэнка і рвеца ў Расею. Ён мусіць напоўніць пустую, спарахнелую форму новым зъместам, надбудаваўши новы саюз — а хоць бы і не савецкіх сацыялістычных — рэспублік.

Як высыветлілася, рэч гэта зусім няпрастая, і ўжо зараз на япіці нестарымі твары Лукашэнкі часам відаць піцырае, глыбокое расчараванье і крыўду. Хацела-

ся б убачыць гэты твар у тое імгненне, калі носьбіт яго зразумее, конча і безнадзейна, што павярнуць гісторыю немагчымы.

А пакуль у Беларусі ёсьць такое дзяржаве сувядомілі — гадавіна кастрычніцкага перавароту ў Расейскай імперы.

Алесь Пяткевіч

РЭВАЛЮЦЫЯ, ШМЭВАЛЮЦЫЯ...

Натальля БАБІНА

Рэвалюцыя, шмэвалюцыя... Дабрацца да канапы, выцягнуць ногі... Но яны аж дыгаюць. Высоўваю гілотэзу: калі б у Леніна і Крупскай быті дзеци, рэвалюцыя не адбылася б. Адзін маленькі сыпнагрэзік у доме — і ўжо не наўме многае з таго, што я не павінна быць наўме. Як казаў створаны рэвалюцыйным нобэлеўскім ляўрзатам незабыўны Макар Нагульнаў: "А ў какі яшчэ дзеци пойдудзь, энты для партыі вайзят чалавек згінэлы. Ён табе ўмомант вывучыцца дзіцёнка песьціць, да паху яго малочнага паабывкне і

— гатовы, съпёкся! Зь яго і баец нікудыні, і працаўнік чохавы". Гэта з маральнага пункту гледжаныня, а ёсьць жа і матрыяльны. Тады ж не было ні пампэрсаў, ні пралак! І цікава (даруй, Господзе, думку грэшную), ці хапала б у Крупскай малака? Хаця што, яны нанялі б прыслугу і карміцельку і зноў займаліся рэвалюцыяй! А дзеци тады паміралі нашмат часцей, чым у наш час. Шчаслівая маці Леніна, было, здаецца, шасьцёра, усіх падняла. Умелая, значыць, хадзіць калі дзяцей.

Помніцца, Долі з раману "люстра рускай рэвалюцыі" енчыла

над сваім памёрлым дзіцяткам на тле "нейкай агульной абыяка-васьці да маленькай труны". Чаму, дарэчы, Талстой — "люстра рэвалюцыі"? Здаецца, тут сувядомілі якую ў нас у Заказанцы звычайна характеристыку словамі: "Він хоч цуцынятко, та шчэй рабонькэ!" Мала таго, што я, Ленін, — правадыр рэвалюцыі, дык трэба яшчэ па старацца ўсіх упэўніць, што гэная рэвалюцыя — асноўнае, што цікавіла знакамітага пісьменніка.

А якія вершы, напэўна, пісаў бы, каб не рэвалюцыя, яе "асэнзатар і вадавоз"! Такі талент, мог бы стаць кімсіці накшталт расей-

скага Ўітмэна, але ж замест "Лісця травы" пажадаў напісаць "Уладзімір Ільіч Ленін" — і маеш! Не прыйшло і ста гадоў, і каму гэта цяпер треба? На кніжным клубе, што праўда, прадаеца книга "Тайна гібелі Маякоўскага", але нікто больш сябе пад Леніним не чысьціць, каб плыць у рэвалюцыю далей. Падазраю, праўда, што і тады нікто ня чысьціць, а паэт проста трапіў пад уплыў фікцыі, што і зрабіла яго творчысць бясплённай у пэўным сэнсе.

Андрэй Дынько зь іншай на-

гады некалі напісаў: "Проблема зь беларускай савецкай літаратурай заключаецца ў тым, як яе забыць". Так і тут. Лепшае, што можна зрабіць у чырвоны дзень календара — забыць ту рэвалюцыю. Фікцыя яе ня мае нікага дачы-

нення да здароўя, грошай, паўнавартаснага жыцця. Памылкова думаць, што рэвалюцыя як такая змагла (эмока) вырашыць нейкія праблемы. Як памылкова седзячы чакаць, што вось нарэшце скінуць Лукашэнку, прыйдзе замест Шмукашэнку — і зажывем, заквітнем. Хвігу. Седзячы, каня з возам ня выседзіш, як, зноў такі, кажуць у нас у Заказанцы. Круціцца трэба, каб аж сьвісцела. Пра сівіст і думаць, а не пра нейкую калатнечу, якая, тым больш, адбывалася, дай Бог памяці, аж 82 гады таму!

...А цяпер прымусіць сябе зълэзыці з канапы — спачатку ў адзін дзіцячы пакой, тады ў другі, тады на кухню, тады да кампьютару. Рэвалюцыны, словам, трывама крок, бо няўрымсіліві ня дрэмле вораг!

ТЭМА

АКЦЯБАРСКІЯ

7 лістапада 1999-га. Беларусь восьмы год жыве без артыкула ў Канстытуціі пра кіраўнічую ролю камуністычнай партыі. Вонкава зъмянілася мала што. Па гарадах, мястэчках і вёсках па-ранейшаму стаяць помнікі Леніну, гэтае імя па-ранейшаму носяць вуліцы і калгасы. Намэнклatura ўсіх уроўняў сувядоміла заховае стыль работы колішніх партыйных кіраўнікоў. Паспаліты народ ад усёй сусветнай рэвалюцыі, якая мучыла яго на працягу XX стагоддзя, пакінуў сабе аднай каландарны дзень, дакладней, яго назну — **Акцыябарскія**. На Акцыябарскія прыяджаюць да свяякоў, збираліца за столом, да Акцыябарскіх трэба нешта дарабіць, паслья Акцыябарскіх дамовіліся вярнуць пазыку. Акцыябарскія — гэтае самы пункт адліку часу, як Каляды або Вялікдзень. Сумнеўна, праўда, каб сёняня за сямейным столом на Акцыябарскія прамаўлялі тосты, так бы мовіць, па тэме. Но ўсё, што засталося ад тэмы ў сувядомасці народу — гэта сама дата, непрацоўны дзень.

Тады сама ў 1991-м, калі быў адменены партыйны артыкул Канстытуціі, аднавіўся выхад першай беларускай газэты «Наша Ніва». Рэдакцыя сваёй задачай пастаўіла дэкамунізацыю культуры. Гэта значыць, адраджэнне культурных традыцый, не дэфармаваных, не папаваных савецкай ідэалёгіяй, выхад з «ружовага тумана» хлускы. З тэх пары прымінула восем гадоў. Самы час акінцу вокам націялізму — ці адбываеца ў ім ачышчэнне ад колішніх дагматыкі? Якія каштоўнасці прыйшли на змену «Маральному кодэксу будаўніка камунізму»?

Найбольшы беспарарадак — быццам тут з грунтоўным ператрусам прайшлі ўсе шматлікія спэцслужбы краіны — пануе сёняня ў беларускай літаратуре. Адбываеца пакутлівая ратацыя клясыкаў савецкага пэрыяду ў незалежніцкі, а то й постмадэр-

нісцкія шыкты. На руінах колішнія літарганізацыі блукае недарэчны прывід, у якога адабралі ідэалёгію, сказаўшы пры тым, што пісьменнік у нас па-ранейшаму застаецца пасадай дзяржавы.

Застаецца пытанье — ці беларуская літаратура апрытомнае паслья камунізму, ці сапраўдны катарсыс або, калі хочаце, крызыс яшчэ не наступіў? На калісці першага адказу сведчыла б ажыванье крытыкі — галоўнага санітара і парадкаўальніка літаратурнага працэсу. Аднак ніякага такога ажыванья не наўзираецца — нікто нават не спрабуе расставіць кнігі па паліцах. Тому застаецца другі адказ — пра пісьменнікіні краіны не наўзираюць крызысу і яшчэ большага хаосу. Гэта калі казаць пра літаратуру ў цэлым — пра яе школы, канцепцыі і жанры. Што да самых літаратараў, дык яны вырываюцца з беспарарадку па адным. Няпроста рабіць гэта сучаснікам, а яшчэ цяжкі клясыкам. Іх нібы зачынілі ў вялізным ангары з шыльдаю «Пераацэнка каштоўнасцяў», і яны там марнуюцца за іржавымі жалезнімі дзвярамі, бо цэх гэтыя каторы год не працуе.

Напрыклад, галоўнага беларускага эстэтыка прафэсара Крукоўскага асабіста я апошні раз чуў на звязызе БНФ, дзе ён выступаў у абарону Зянона Пазняка. Даўно не выходзілі і кнігі Уладзімера Конана — яшчэ аднаго стаўпа беларускай эстэтыкі. Вучань Конана эстэтык і паэт Алег Бембель падаўся ў манастыр. Якой-кольківек зъмены пералічанымі творцамі не звязалася. Разам з іхнымі маўчаннем съцішылася і створаная імі систэма каштоўнасцяў беларускай культуры, якую яны пленна распрацоўвалі за савецкім часам і якая найлепшым чынам систэматизавала нашы націялізмінныя здабыткі. Здаецца, сёняня культуры моцна браўкуе гэтых людзей у вежах, якія звязаюць націялізныя шлях

на зорах, па плёнках папярэднікаў і па ўдарах сэрца. Менавіта бязь іх утвараеца хаос, з якога ўжо не відаць ані канцептуальна, ані жанравага выйсція. Пра авангард ці нейкую навіну, новае слова ўсе ўжо і думаць забылі. Тут бы выжыць, абы перажыць...

У Беларусі ёсьць таленавітыя мастакі, але мы ня можам вылучыць іх і назваць, бо гэта гэта не зрабілі беларускія мастацтвазнаўцы. Беларуская мова пакінутая на сямі вятрах і выбірае альбо інэрцыйны савецкі, які ні ёсьць, але парадак, або чакае свае клясычнае граматыкі ў выкананні новых мовазнаўцаў. Мова чакае перакананнямі ці з патрабаваннямі тых, хто плоціць за гэта гроши, альбо — каб не нашкодзіць. У выніку штосьці галоўнае ўвесі час высылізгае з тэкстам, а паміж высновамі ніяк не ўзынікае сувязі.

Самая паказальная сітуацыя — у беларускім тэатры. Найбільш публічнае мастацтва нязменна зьбірае поўныя залі і нязменна ўражвае цудоўнай ігрою артыстаў, а таксама рэжысурай і сцэнаграфіяй. І ўсё гэта адбываеца пры фактычна поўным заняпадзе націялізма драматургіі. Становішча, блізкае да мэтафары. Найбліжэйшае да вулічных настроў мастацтва сігналізуе пра тое, што ўсё гатова да жыцця. Але крызысуе прапанова (чытаг літаратура), крызысуе прафесійная рэфлексія (чытаг крытыка). Зрэшты, і квіток у тэатар каштует, як жeton на мэтро. Крызысуе грамадства. Магчыма, гэта і ёсьць сама ва ўсёй красе задаўжаная і пакутная, такая цяжкапераадольная дэкамунізацыя — адраджэнне паслья камунізму.

Сяргей Паўлоўскі

Наша Ніва [30] 8.11.1999

ЛІСТЫ Ў РЭДАКЦЫЮ Хто рабыў гісторыю?

У матар'яле «Пярэдні край» у мінулым нумары «HN» былі істотныя недакладнасці. Перадусім гэта тычыца ступені ўдзелу розных патрыятычных арганізацый у падзеях Маршу Свабоды 17 кастрычніка. Слушная расстановка акцэнтаў у гэтай справе патрэбная для папярэджання чутак і легендаў.

«Малады Фронт». Тэлевізія распісавала выяву расцягжкі з называю арганізацыі, а газэты завіхаліся, кажучы аб прыналежнасці да МФ трох маладых людзей, на якіх заведзеныя справы (насамрэч два з іх ад МФ адышли яшчэ ў 1997-м). Але радыкальная адмова сп. Севярынца ад любога гвалту (у нашых умовах — чытай: дзеяньня) паспрыяла выхаду з МФ дуже хлапечас часткі. У выніку 17-га групою шкаляроў з МФ кіравалі дзяве дзяячыны (sic!). Паказальна, што таму дзясятку падлеткаў з расцягжкай МФ шыхты на чале калёны зведліва кідалі: «Збочце, раздышы!».

«Партыя Свабоды». С. Высоцкі зноў разводзіць рыторыку пра «нацыяналь-рэвалюцыйны ўзаконеніе» падзеі 17-га. Праўда, сам партыйны лідер у часе кожнае апошняе радыкальнае акцыі чамусь пэрманэнтна з'яжджае ў Варшаву (паднабраца съмешласці?). Як ён кажа, «кантраляваць варшаўскі этап барацьбы з дыктатурай» (газета «Згоды»).

Тады як тузін яго партыйцаў, якія ўзялі ўдзел у першай частцы Маршу, на скрыжаваныі праспекту з Варвашэні-Казлові арганізація селі ў трамвай і зъехалі ў адваротным ад Маршу кірунку. Потым сп. Высоцкі скажа, што «мэтай ўдзелу сяброў БПС у акцыі 17-га было падвесыці масу да месца магчымага сутыкнення з міліцыяй». Выдатна! А адпавядзе адвешчанаму лідерам БПС курсу на тое, каб «самі маскалі, убачыўши нашу супраціў, не схачелі б'яднацца» (газета «Згоды»).

Наўгашы зялёны банданаў на тварах хлапоў першых двох шыхтоў съвездыць аб актыўным узделе ў Маршу Свабоды ўжо крыва-

Фота: REX/ProMedia

ху падзубытага «Белага Легіёну». Зялёны бандан меў і чалавек, які шыхтаваў і вёл арганізаваную галаву калёны.

Побач з легіянэрмі шыхты складалі і сябры арганізацыі «Край». Праўда, была заўважаная адсутнасць кіраўніка, які б кардынаваў ўдзел «крайёцаў».

І напрыканцы будзе дарэчнаю цытата з С. Высоцкага: «Гічога, што нехта набрай палітычныя балы, скарыстаўши мужны парыў беларускую наці да жыцця і ўласнае волі. Хіба гэта галоўнае? У справе нацыянальна-вызвольнага супраціву альбо ўсе перамогуць, альбо ўсе ж і прайграюць».

Сказана добра.

Драб

Палітыка — гэта наркотык

Палітыка, мітынгі, паста-
рункі — гэта наркотык, які траўмует психіку чалавека. Каб любіць гэты свет такім, якім ён ёсьць, трэба аддацца Хрысту, а не выбіраць «паміж волі і съмерцю, паміж волі і страхам», як піша П. Севярынец. Бо калі гэты выбор робім бяз Бога, гэта выбор паміж нічым і нічым. Нельга казаць, што я ў Цябе веру, Господзе, але зараз ня той час, каб слухацца Цябе. Маўляй, вось пераможам, а пасля буду маліца і выконваць Твою Волю. У такім выпадку мы крохам у нікуды і нічым не адрозніваемся ад людзей на тым баку барыкадаў.

Мы так байміся быць прыніжанымі, а Хрыстос казаў: «Каб

быць першымі, станьце апошнімі». Трэба радавацца магчымасці жыць тут, у Беларусі, магчымасці быць прыніжанымі, як Хрыстос. Калі сапраўды звязаныца да Бога, тады і Ен нешта зъменіць тут, на нашай зямлі. Ня трэба кідацца высокімі фразамі аб хрысціянскай годнасці, бо фарысэ, калі распінайі Хрыста, таксама лічылі, што іхнай праўда.

Я сама калісці марыла абытym, як БНФ прыйдзе да ўлады, але хутка стамілася ад палітычных амбіцыяў. Паступова даравала ўсім, нават судзьдзю, які даў майму мужу пайтара году зъяўлення. І Госпрад праз маю слабасць паказаў ўсю мою майданную. Я шчаслівая, што жыву ў Бела-

руси, нават калі ёй кіруе Лукашэнка. Таму і Паўлу Севярынцу, які робіць першыя крокі ў пазнанні Бога, я хачу парадыць якімі-небудзь на пытаньне «Ці дараваў я ўсім?» яго сэрца адказала: «Таксі».

Іва Піменава-Шыдлоўская

Ператвараюся ў анархіста

Распісавана вобраз анархіста — махновец з чорным сцягам у адной руці і маўзэрам у другой. Маўляй, вольнаму — воля, шалёнаму — поле. Насамрэч няма на съвеце нічога больш бруднага і страшнага за вайну, акрамя рабства. І няма для сапраўднага анархіста большае каштоўнасці за свабоду.

За свабоду і дзеля свабоды перабілі на съвеце беззліч людзей.

Майго працэду ад любові да роднага краю двасццаць гадоў вызвалілі на сібірскай катарзе. Майго дзеда вызвалілі ад царызму. Бацьку — спачатку ад польскай акупацыі, потым ад бальшавіцкай, фашистыскай, потым ад уласнай зямлі, ад культуры асобы і вялунтарызму. Мяне вызвалілі ад сацыялізму, камунізму, СССР і жу-

дасных няянал-дэмакратагаў. Але ж сапраўднага вызвалення няма і няма.

Няма радасці ад дымку над крэматорыем, брыдка гладзіца патрыятычны заклік над барацкам, не дадаюць шчасця шыхты з роднымі сцягамі і шыхты з бляшанымі шчытамі. Найболей не хачу, каб мяне яшчэ ад нечага вызвалілі. Найменей хачу вызваліць каго-небудзь. Хачу сам. І раблюся падобным да анархіста.

Калі нешта замінае зъяўняцца да лепшага, сптытайся ў сваёго сумлення, як пазбавіца перашкоды: самому ці то разам з некім. І адсунь перашкоду. Гэта анархія.

Калі размаўляеш, а не чакаш Закону аб мовах, атрымліваецца анархія.

Калі і я кажаш «я бяс-сдрэбнік», а імкнёсяца зарабіць бой — гэта анархія.

Калі страшна ісці біца, але ты не балбочаш пра «пацифізм», а моўкі дапамагаеш, чым здолны — дык і гэта таксама анархія.

Калі ў цікве адзіны начальнік — сумленне, дык ці ёсьці на съвеце большы за цікве анархіст?

Таму кажуць: «Анархія — матка ладу». Таму ўсіх дзетак так няшмат.

Міхал Залескі

ЯК 20 ГАДОЎ ТАМУ

Беларускія правінцыйныя «раёнкі» — зъява проста ўнікальная. Гартаючы «грамадска-палітычныя газеты» N-скіх раёнau, часта немагчыма зразумець, у якім часе жывеш.

Гэта, ва ўсіх трох апошніх нумерах «Івацэвіцкага весніка» ў каленцы «палітыка» зъмешчаныя матар'ілы пра Марш Свабоды.

Вось цытаты з іх:

«У той час, калі ўлады рэспублікі прыкладаюць усе намаганні, каб хутчэй убраць вырашчаны ўраджай, каб як сълед падрыхтавацца і правесыці аципляльны сэзон, каб у цэлым забясьпечыць нацыянальную бяспеку краіны і больш-менш дастойнае жыццё народу ў гэтым складаны пераходны перыяд, беларуская апазыцыя, а дакладней яе экстремісцкія колы, спрабуюць дэстабілізаваць абстаноўку... парушыць наша мірнае жыццё...» (№86).

«Гэта фашисты, гэта бандыты, а не апазыцыя» — такая агульная думка абсалютнай большасці наших людзей, і яны заклікаюць прэзыдэн-

та краіны палажыць канец такім вось дзесянням апазыцыі і яе пропагандыстам і агітаторам — так званай «незалежнай» «дэмакратычнай» прэсе, якая корміцца даллярамі заходніх каліталаў» (№86).

«Няйдо вы, панове «незалежнікі», які можаце зразумець: тыя, хто хоча правіць ўсім съветам, падтрымліваюць і падкормліваюць вас, апазыцыю, службай яе — «незалежнай СМІ», дзеля таго, каб паглыбліваць крызысы у нашай эканоміцы, каб не заключаны быў Саюз Беларусі і Расіі, каб ператварылася наша бацькаўшчына ў калённю... Ен хоча, каб у нас была вайна і кроў».

«Калі будзе падпісаны дагавор з РФ, Беларусь застанеца сапраўды суверэннай і незалежнай дзяржавай, і ніхто тады не пасъмее на яе пасягнуць...» (№88).

«Абсалютная большасць насельніцтва нашага раёну асуджуе такія вось апазыцыі, выказаваюць падтрымку палітычнаму незалежнаму курсу Прэзідэнта нашай краіны...»

Ці яшчэ кто ў Беларусі выдумае такія дыяменты?

Аляксей Дзікавіцкі

«КРАЙ» ЗЬБІРАЕЦЦА Ў ЛЕСЕ

Распавядаючы ў мінулым нумары «HN» пра беларускія вайскова-патрыятычныя суполкі, мы зазначылі, што нам так і не удалося звязацца з арганізацыяй «Край». На наступны дзень пасля выхаду нумара з нашым карэпандэнтам звязаўся прадстаўнік «Краю» і прапанаваў адказаць на пытаньні, якія нас цікавяць.

— Як Вы ацэньваецце жорсткія паводзіны ўдзельнікаў Маршу Свабоды?

— Дзяякоўчы нашым беларускім палітыкам, агульнапалітычна становішча ў Беларусі дайшло да такой рысы, калі ніякія іншыя формы барацьбы, акрамя вулічнай дэмакратыі, ня могуць эфектыўна ўплываць на ўлады РБ. У першых шрагах дэмантрантаў ішлі маладыя хлопцы, якія вызнаюць сябе беларускімі нацыяналістамі. Калі б не было іх, Марш прости спыніўся б каля першага шыхта міліцыянтаў на шырокае становішча. Цяпер жа і ўлады, і палітыкі пабачылі, што ў Беларусі нарастаете хвала юнацкага супрападвігу. І камяні, што ляцелі ў амон 17 кастрычніка, — гэта толькі першы званак: калі палітыкі ўрэшце не дамовяца паміж сабой засталом перамоваў, дык барацьба ў Беларусі можа быць перанесеная ў іншую плоскасць.

Часта пытанацца — ці тых, каго варта, пабілі камянім дэмантранты? Маўляй, білі такі самы народ, а народ мусіці аўдзінаца і разам дамагчыся дэмакратыі.

— Так, дэмантрантам супрацьстаялі такія ж хлопцы, іхныя раўнападзейнікі. Я думаю, што, калі б на мосьце стаяў, напрыклад, «нацыянальны сход» РБ, дык дэмантранты лупцавалі б яго з большым імпэтом. Шмат хто бачыў, як міліцыянтаў падганялі свае ж афіцэры — ударамі гумовых палак па шлемах і ў скіні. Нават дайшло да таго, што амон і спэцызіз пачалі штурмляць камяні ў дэмантрантаў.

Якое б стаўленне да міліцыянтаў ні было, на вялікі жаль, яны не разумеюць відавочных рэчаў: іх увесі час прымушаюць уступаць у рукапашны бой з дэмантрантамі, выклікаючы з аднаго і з другога боку хвалю злосці і агрэсіі. Рэч у тым, што ў рэжыму Лукашэнкі ёсьць больш эфектыўныя сродкі для разгону падобных мерапрыемстваў, чым пускавы амон у рукапашную. У іх ёсьць вадамётныя машыны, гранаты са сълезацечным газам. Але амаль што заўсёды напакоўваюць гэтых хлопцаў. Бы, калі яны прыйдуть у казармы пасля сутыкнення з дэмантрантамі, у іх спрацоўвае такое пачуцьцё, як карпаратыўнае бра-

тэрства. Прынамсі, ва Ўручанскім спэцназе гэта так. Далі Васю па галаве камянюкай, значыць, пакрыўдзілі майго сябра, і наступным разам трэба гэтак жа моцна адпомсціць дэмантрантам. Пры гэтым забываецца, што перад табой — бяззбройныя людзі, грамадзяне тваёй краіны. Людзі, якія, урэшце, выйшлі змагацца ня толькі за свой лёс, але й за лёс хлопцаў, якія стаяць у кардоне наспраць...

— Увесну шмат шуму ўзядзілі съвілікі сапраўднікі, якія пытаваюць выклікала ваша нечаканая акцыя ў Горадні. Многія нават прыпісвалі сабе ўдзел у ёй, хоць не былі там. Што ўзядзілі сабою «Край»?

— Красавіцкая бойка ў Горадні цалкам ляжыць на сумленні гарадзенскіх уладаў. Правадзячыя жалобнае шэсцьце, людзі зусім не разлічвалі ўстунацца ў сутыкненне з сіламі аховы парадку. Увогуле, наша арганізацыя ня брала адказнасці за гэту акцыю. Тады было затрымана 14 чалавек, гэта ўсё адбывалася на падпредадні прыездзе ў Горадню расейскай делегацыі. Супрацьстаяльне магло працягвацца і далей, і арганізацыя прости рыхталася да наступных кроак

8 ГІСТОРЫЯ

старалітоўскія гісторыі

ГРОШЫ

Прыгоды «маладога пана» Крыштафа Тулоўскага Чыковіча, шляхціца Ваўкаўскага павету, які, будучы слугой у зямяніна Яхіма Грэбінскага, уцёк ад яго зь места Крэва, з дому тамашній войтавай крэўскай у апошнія дні студзеня

1592 году і быў злойлены гаспадаром праз тыдзень

на дарозе пад местам Берасцейскім.

(вольны пераказ)

... на верх губы якобы з грош
белоб...

(Запісаныя выгляды каня,
XVI ст.)

Вольга БАБКОВА

Можа і не шукаў бы Яхім Грэбінскі гэтак прытка свайго слугу, каб не вялізныя гроши і каштоўнасці ды спраўны конь, якіх пазбавіў яго здрадлівы слуга. Толькі марна спадзяваўся гаспадар вярнуць страчанае дабро. Калі Яхім Грэбінскі «за помочю Божою онога збега злодея сваего постигнул и поймал...», дык высьветліў, што той слуга «по дарозе едучы на розных местцах и господах маєтность покраденую, марне тратечы, многим людем пороздовал...». Пра тое, «где што стратил» і хто былі тыя людзі, «добровольне» паведаміў у Слонімскім замку сам «ліхі» ўцякач.

«...Я служил пану Яхіму... и недослуживши року змовенного, пана сваего зрадивши и окравши з места Кревского утек проч, а меновите, взялом речей его милости, тоест: готовых грошей сто шестьдесят и полторы копы грошей личбы литовскога, а при тых пенезях ланцух золотый, у котором ланцуху пан Гребинский поведил быть золотых чирвоных шестьдесят шесть, сребра ламаного — пол гравны, перстенков золотых з камнем розным — чотыри, а тые перстенки пан Гребинский шацвал золотых польских шестьдесят, коня з седлом гусарским и рядом, ручницу короткую з ольстром, лядунки и пороховникою, што себе пан Гребинский ша-

цовал золотых польских семдесят...» А таксама ўзяў «чугу» брунатную, чорным аксамітам узорыстым падшытую (24 коп літоўскіх грошай), чугу сукна чырвонага, ядвабам падшытую (18 коп літоўскіх грошай), жупан брунатны і чырвоны, «копеняк» зялёны з вялікімі срэбнымі «кнафлямі», «убране фалюндышовое бурнатное», коштам у трох талерах.

Уцякаючы на скрадзеным кані, абвешаным торбамі з нарабаванымі рэчамі, былы слуга надумав заехаць да падданых «погорелого» касьцёла Святога Духа «от Ошмян в полмили». Заехаў, і напаткаў плябанскага ўрадніка з тамтэйшымі падданымі, якія ўцекача затрымалі і паведалі: «Иж дей ты, пане молодый, вткаеш от пана сваего, а меновите, от пана Яхіма Кгребинскаго, о чом маєм от него вже заказ, абыхмо тебе задержали, а так, если дей хочеш, жебыхмо тебе пустили, тогда нам дай тых пенезей половицу...». Што Крыштаф Тулоўскі і зрабіў. «Далем им, абы мене выпустили, грошей коп семдесят личбы и монеты великого князства литовскога, межи которыми тыми пенезями и ланцух золотый. Взяли и ручницу короткую з ольстром и з лядунками и пороховникою...». А пасьля вызваленія, ужо ў мястэчку, у «Кгровишках», тутэйшыя мяшчане «отбили от коня» і да сябе яго завялі. А тут яшчэ пан Сасноўскі, зямянін субценскі князя Альбрэхта Радзівіла, нагнаўшы на дарозе, да дому свайго ўзяў «и там дей в дому его сосновском згинуло в мене с торбою грошей коп два-

надцать золотых польских, сем томуж пану Сосновскому подаровал». Набыўшы новага каня, уцякач прыехаў «до села паней Цыпрэзское», але вестка пра ягоныя ўцёкі ізноў апярэдзіла, бо мясцовыя мужыкі абвясцілі, што маюць загад затрымаць уцекача. Яны ж «у селе две ночы переховывали, а за переховане у мене взяли грошей коп десет и перстенки два золотые с каменем, один с туркусом, а другій з дыяментом». А за гэта праводзілі ажно да Слоніму. У Слоніме ўцякач спыніўся ў «бальвера» Яна Случаніна, за што і падараваў яму, як знаёмаму свайму, «ступачка шерстью половога». Але прыгоды на тым ня скончыліся, бо «пестрэгер мене хлопец пана Васіля Зенковіча, маршалка Новогрудскага, каторому дал осмь чирвоных золотых, а другій неякий Мартін Зарубанчик, мещанин слонімскій, пришедшы з неякими помочнікамі своимі до мене мовечы: иж дей ты, Крыштофе, хочеш выеждчать, а я маю до себе от пана твоего Яхіма Кгребінскага писане, абым тебе имал яко здрайцу, а так если хочеш выехать, абым тебе не отвел до замку, тэды мы дай тых пенезей, которые у пана сваего покрал...». И аддаў. Самому Зарубанчику — дваццаць залатых чирвоных, а жонцы яго — адзін.

Гэтак скончылася бясслайнае падарожжа ваўкаўскага шляхціца па прасторах роднае старонкі. Нягледзячы на вялікія адлегласці, весткі і чуткі разносіліся па ёй з хуткасцю птушак. Значна аблегчыўшы свае торбы, уцякач затое абагаціў памяць назвамі

напад зьвязынія не вялічкае другое войска, дык любы разумны кіраўнік (а Вітаўт вельмі разумны) будзе чакаць нападу галоўных сіл ворага.

Калі прачытаць заходняя кірыніцы, усё выходзіць інакш. Безумоўна, на Ворскле Вітаўт сустрэўся з не вялічкім войскам Эдзігая. І несумненна, гэта Эдзігай троі дні ўвесь перамовы, чакаючы дапамогі Цімур-Кутлукам. Як бачна, Эдзігай паводзіць сябе разумна. Рацыональна паводзіць сябе і ваяры Вітаўта, што бачаць малое войска татар, якое можна хутка зьнішчыць. Мудра паводзіць сябе і Вітаўт. Ён мог заatakаваць Эдзігая, але, як ведаючы, дзе галоўны вораг — Цімур, не пажадаў падставіць флянг і тыл падмагчымы ўдар. Эдзігай мог і не

Малюнак Святослава Харэзскага

каляндар

150
гадоў таму

1849. «Груша цвіла апошні год...» Гэта час Караткевічавых «Каласоў пад сярпом тваім». Па краіне хаваецца самотны змаганец Чорны Война — ад паўстання 1831-га да паўстання 1863-га. Народ слаба разумее расейскую мову акупантам. Сялянка з-пад Менску няцімна пазірае ў адказ на пытанье ісправніка: «Чья это лошадь?»

Дзевяць гадоў, як на тэрыторыі Віленскай, Гарадзенскай і Менскай губэрніяў скасаваны Статут ВКЛ, дзесяць — як скасавалі царкоўную Ўнію.

Царскія ўлады «накрылі» Братні Саюз Літоўскай Моладзі, заснаваны Р. і А. Далейскімі. Назва съведчыць пра тое, што мы яшчэ больш літоўцы, чым беларусы, а наша краіна — яшчэ больш Літва, чым Беларусь. Канчатковая падмена паніццяў наперадзе.

У гэтым годзе расейская ўлада выступаючы у ролі «жандара Эўропы». Задушанае вугорскае паўстаньне. Праглядаеца пераемнасць расейска-савецкай імпэрыі — наступнае вугорскае паўстаньне будзе задушанае ў 1956-м.

У Вільні выходзіць першая частка «Pamiętnika Naukowo-Literackiego», выдадзенага Рамуальдам Друцкім-Падбярэскім. Культ гуманітарных наукаў занепадае марудна і дасыць яшчэ некалькі магутных усплескаў. Па-ранейшаму кіпіць праца ў асяродках гісторыкаў, фальклорыстаў, краязнаўцаў. Там нараджаеца ідэалёгія баражы.

У Гомелі акадэмік пекных мастацтваў А. Даўгійскі заканчвае фармаваны парку. Забытая навука сёння ледзьве нагадвае пра сябе згібамі ляндшафту і размыячэннем старых дрэваў.

Цікава, што за некалькі кіляметраў ад парку, у раёне Валатаў, была збудаваная царкоўка — на столькі каб маліцца, колькі для прыгожай «карцінкі» з вакна палацу. Гадоў дзесяць таму царкоўка ляжала ў руінах, а як цяпер — ня ведаю. Можа хто пабачыў ды напіша.

Гадуюцца «дзеткі» для апашняга ў XIX ст. Паўстаньня, да якога застаецца чатырнаццаць гадоў.

Севярын Квяткоўскі

ліст у рэдакцыю

Зной пра Ворсклу

Галоўная праблема пры вывучэнні гісторычнай падзеі — гэта выбор крыніц інфармацыі. Пры апісаныні бітвы на Ворскле шаноўны спадар Генадзь Сагановіч карыстаецца з айчынных кронік, якія супярэчаць заходнім. Праз гэта ўзынікае шмат недарэчнасця. Вар'яцкім выглядаюць дзеяніні як Вітаўта і яго ваяроў, так і Цімур-Кутлук з Эдзігаем. Цімур-Кутлук з вялікім войскам, значна большым за Вітаўту, чамусяці чакае дапамогі Эдзігая з яго невялічкім войскам. Вітаўт выглядае нераушчым ба-

языліцам, калі троі не падпрымае нічога. Вельмі неразумна выглядаюць і ваяры Вітаўта, жадаючы неспрыяльнай для сябе бітвы. І поўным вар'ятам выглядае сам Вітаўт, калі праз троі на яго нападае... Эдзігай. Якбы забыўшыся пра вялізнае войска Цімур-Кутлuka, Вітаўт кідае ўсё сваё войска на невялічкае войска Эдзігая і падстайлле флянг і тыл пад непазыбжны ўдар Цімур-Кутлuka.

Але такога проста не магло быць. Калі троі вывучаюць супрацьстайць магутнайшайшае войска, а

прыняць бою, а адышыці, тым больш, што яго войска больш рухомае за Вітаўту. І зусім геніяльна выглядае плян бітвы, распрацаўшы хітрым Эдзігаем і мудрым Цімур-Кутлукам.

Яшчэ адно меркаваньне. Эдзігай мог вагацца перад Вітаўтам: Вітаўт зайдёды перамагаў татараў, і ў татараў з'явіўся комплекс меншавартасці перад ім. Але гэтага комплексу не было ў войска непераможнага Тамэрлана. Цімур-Кутлук, тайна падышоўшы да Ворсклы, не чакае ні гадзіны. Ён геніяльна кідае пад Вітаўту Эдзігая, а сам у самы спрыяльнны момант наносіць зьнішчальны ўдар і навечна ліквідуе для Тамэрлана небяспеку ад ВКЛ. Так ямаркую.

Валер Бадун, Менск

СТО БЕЛАРУСКИХ КНІГ XX СТАГОДЗЬДЗЯ

Сёння ў агульным рэдакцыйным съпісе найлепшых беларускіх кніг XX ст., куды мы зводзім усе прапановы нашых чытчоў, ужо каля 650 назваў. У канцы году мы назавем ст০ з іх, якія называліся найчасцей.

Апошнія дапісы з сваімі варыянтамі чытчы даслалі лістоўна на паштовую скрынку рэдакцыі або праз e-mail на адрас: edit@kraj.org. Дзымітры Казльбярук з ЗША не назваў ніводнага выдання з тых, якіх німа ў нашым агульным съпісе, але далучыў свой голас за ўжо згадванныя кнігі. А вось Сяржук Салаш з Барысава пералічыў ажно некалькі кніжак, што не называліся раней. Гэта казкі «Людзей слухай, а свой разум май», нядайные выданьне — «Пазацэнзурны пэрыядычны друк Беларусі 1971/90» і аўтарскіх кнігі Максіма Танка «Мой каўчэ», Пімена Панчанкі «Высокі бераг», Святланы Алексіевіч «Зачараўаныя съмерцю», Тацяны Процькі «Вынішчэнне сялянства» і Аляксандра Лукашука «Філістовіч. Вяртаньне нацыяналіста».

Натальля Рубец зь Менску дадала: «У краіне райскай птушкі» Янкі Маўра, «Баладу аб уральскім танку» Анатоля Вялюгіна (гэта першая згадка паэта ў нашым съпісе) і «Чала-

вец з брыльянтавым сэццам» Леаніда Дайнекі.

Спадарыня Раіса Жук-Грышкевіч з Канады прапанавала ўключыць у съпіс кнігу Вітаута Тумаша «Пяць стагодзьдзяў Скарніяны XVI—XX».

Ананім з Літвы старазоў назваў кнігу Міхаіла Раманюка «Беларускае народнае адзенінне». Выданье вартае. Але мы нія ўлічваем ананімных галасоў і за адну кнігу ўлічваем толькі адзін голас.

Акрамя названых, трэба згадаць яшчэ два выданьні, якія ў агульным съпісе ўключыты рэдактар «Ста кніг» (карыстаючыся сваім адным голасам) — гэта дзвухтомовік «Архівы БНР» і кніга Адама Глебуса «Койданава». Кнігі новыя і, магчыма, не патрапяць у залатую сотню, але дзеля аўктыўнасці мусіць быць у агульным пераліку.

Сёння мы друкуем толькі вяршыню Алімпу — тыя кнігі, за якія аддадзена 10 і болей галасоў.

Зразумела, што сёння яшчэ рана падводзіць канчатковыя вынікі нашага галасаванья, бо працягваюць выходзіць кнігі, і мы атрымліваем лісты з новымі съпісамі. Тым ня менш, ужо звойншай пэўная тэндэнцыя. Названыя вышэй 55 кніг належалі пяршу 36-ці аўтараў (плус 3 выданьні

калеектыўныя, даведачныя). Калі ж узяць агульны рэдакцыйны съпіс, дык там гэткая статыстыка яшчэ больш паказальная: 650 назваў, без калектыўных і даведачных — 578, у якіх 290 аўтараў. Гэта значыць, што ў рэйтынгу кніг фармуеца ўнутраны рэйтынг аўтараў. Вось як ён выглядае на сёння — сто чатыраццаць аўтараў, чые кнігі разам наўлічваюць большай галасоў (гл. агульны съпіс зынізу).

Гэты съпіс у поўнай меры нельга разглядзіць як ацэнку творчасці аўтараў. Рэйтынг складзены выключна з гледзішча папулярнасці кніг, на што ў ХХ ст. упłyвалі шмат розных фактараў. Многае ў наўмы выніку заўлежала ад даступнасці кніг — асабліва даўніх або замежных, або сёньняшніх «неафіцыйных». Хто-сьці выдаў дзвяцаць кніг, кожная з якіх атрымала адзін голас, а хтосьці адну кнігу, за якую прагаласавалі дзвяцаць чытчоў. Ёсьць тут пра што падумаць і выдаўцам, і распавісцю беларускіх кнігі...

Таксама важна ўлічваць, што гэты съпіс не канчатковы. Наступныя зъмены ў рэйтынгу «100 беларускіх кніг XX ст.» будуть заўлежаць ад ваших дапісаў. Дасылайце, калі ласка, свае прапановы.

Крыт.

- Багдановіч Максім. Вяноч (34)
- Быкаў Васіль. Знак бяды (31)
- Караткевіч Уладзімер. Дзікае паляванье карала Стака (29)
- Колас Якуб. Новая зямля (27)
- Геніуш Ларыса. Споведзь (25)
- Сагановіч Генадзь. Невядомая вайна (25)
- Ермаловіч Мікола. Старожытная Беларусь (24)
- Караткевіч Уладзімер. Каласы пад сярпом твайм (24)
- Купала Янка. Спадчына (24)
- Таращкевіч Браніслаў. Беларуская граматыка для школаў (24)
- Быкаў Васіль. Сотнікаў (23)
- Караткевіч Уладзімер. Чорны замак Альшанскі (23)
- Смоліч Аркадзь. Геаграфія Беларусі (22)
- Ластоўскі Вацлаў. Кароткая гісторыя Беларусі (21)
- Ігнатоўскі Ўсевалад. Кароткі нарыс гісторыі Беларусі (20)
- Колас Якуб. На ростанях (20)
- Купала Янка. Жалейка (20)
- Мележ Іван. Людзі на балоце (20)
- Аляхновіч Францішак. У кішчорах ГПУ (19)
- Арсеневіна Натальля. Пад сінім небам (19)
- Гарэцкі Максім. Рунь (19)
- Маўр Янка. Палескія рабізоны (19)
- Туровік Юры. Беларусь пад нямецкай акупацыяй (19)
- Тарасаў Кастусь. Памяць пра легенды (18)
- Арлоў Уладзімер. Таямніцы полацкай гісторыі (17)
- Ермаловіч Мікола. Па сълядах аднаго міту (17)
- Караткевіч Уладзімер. Хрыстос прыязмліўся ў Гародні (17)
- Віцьбіч Юрка. Плыве з-пад съвятое гары Нёман (16)
- Энцыклапедыя гісторыі Беларусі I і II т. (16)
- Гарэцкі Максім. Да родных ніў (16)
- Гарэцкі Максім. Дзіве душы (15)
- Караткевіч Уладзімер. Зямля пад белымі крыламі (15)
- Чаропка Вітаўт. Імя ў летапісе (15)
- Ластоўскі В. Падручны расейска-крыўскі (беларускі) слоўнік (14)
- Адамовіч А., Брыль Я., Калеснік Ул. Я з вогненнай вёскі (13)
- Быкаў Васіль. Сыцяна (13)
- Гарун Алесь. Матчын дар (13)
- Гарэцкі Максім. Гісторыя беларускай літаратуры (13)
- Колас Якуб. Сымон-музыка (13)
- Абдзіраловіч Ігнат. Адвечным шляхам (12)
- Беларусь. Энцыклапедычны даведнік (12)
- Геніуш Ларыса. Ад родных ніў (12)
- Ткачоў Міхась. Замкі Беларусі (12)
- Цётка. Хрест на свабоду (12)
- Алексіевіч Святлана. У вайны не жаночае ablічча (11)
- Архітэктура Беларусі. Энцыклапедыя (11)
- Быкаў Васіль. Альпійская баляды (11)
- Дайнека Леанід. Сълед ваўкалака (11)
- Даўнар-Запольскі Мітрафан. Гісторыя Беларусі (11)
- Кіпель Вітаўт. Беларусы ў ЗША (11)
- Ластоўскі Вацлаў. Гісторыя беларускай (крыўскай) кнігі (11)
- Разанаў Алесь. Вастрый стралы (11)
- Акула Кастусь. Змагарныя дарогі (10)
- Гілевіч Ніл. Родныя дзеци (10)
- Калубовіч Аўген. Крокі гісторыі (10)
- Сямашка Яўген. Армія Краёва на Беларусі (10)

- 70. Пташнікаў Іван 6
- 71. Салавеў Алесь 6
- 72. Сачанка Барыс 6
- 73. Цітоў Анатоль 6
- 74. Шчакаціхін Мікола 6
- 75. Юхо Язэп 6
- 76. Яновіч Сакрат 6
- 77. Гайдук Мікола 5
- 78. Зарэцкі Міхась 5
- 79. Іпатава Вольга 5
- 80. Каганец Карусь 5
- 81. Лойка Алег 5
- 82. Некрашэвіч і Байкоў 5
- 83. Рубанаў Уладзіслаў 5
- 84. Сыс Анатоль 5
- 85. Янкоўскі Фёдар 5
- 86. Броўка Пятрусь 4
- 87. Бутрамеў Уладзімер 4
- 88. Дранько-Майсюк Леанід 4
- 89. Куляшоў Аркадзь 4
- 90. Купреёў Мікола 4
- 91. Мінкін Алег 4
- 92. Панчанка Пімен 4
- 93. Пранчак Леанід 4
- 94. Сапач Тацяна 4
- 95. Юхнавец Янка 4
- 96. Александровіч Сыцяпан 3
- 97. Бондар Таіса 3
- 98. Вітан-Дубейкаўская Юліана 3
- 99. Галавач Платон 3
- 100. Гартны Цішка 3
- 101. Жук Алесь 3
- 102. Калюга Лукаш 3
- 103. Каўка Аляксей 3
- 104. Лучына Янка 3
- 105. Макаёнак Андрэй 3
- 106. Максімюк Ян 3
- 107. Нікалаеў Мікола 3
- 108. Новік-Пляон Сяргей 3
- 109. Петручук Васіль 3
- 110. Пушча Язэп 3
- 111. Рагач 3
- 112. Сіпакоў Янка 3
- 113. Сокалаў-Воюш Сяржук 3
- 114. Ядвігін Ш. 3

НОВЫЯ КНІГІ, ДАСЛАНЫЯ Ў РЭДАКЦЫЮ

В.Хомчанка. Чырвоныя ягады: Алаваданы: Для малодшага школьнага веку / Уклад. Н.Мінкевіч. Мастакі К.Ракіцкі, А.Званароў. — Менск: Юнацтва, 1999. — 431 с.: іл. — (Школьная бібліятэка). — Наклад 27000 ас. ISBN 985-05-0264-9

Эканамічная гісторыя Беларусі: Навучальныы дапаможнік: 3-е выд., дапоўненне і перапрацаванае/В.Галубович, Р.Ермаловіч, Г.Бушчыкі ды інш.; Пад. рэд. праф. В.Галубовича. — Менск: ВП «Экапэрспектыва», 1999. — 454 с. — Наклад 4000 ас. ISBN 985-6102-47-2

Гэта кніга ў сваім трэцім выданні выходитці, у адрозненіи ад папярэдніх, у цвёрдай вокладцы. У разыдзеле пра пэрыяд «рынкавага сацыялізму» канстатуеца «істотны ўзрост» усіх галін прамысловасці.

Энцыклапедыя гісторыі Бела-

руси: У 6 т. Т. 5. М — Пуд/Беларуская энцыклапедыя; Рэдакцыйная камелія: Г.Пашкоў (гал. рэд.) ды іншыя; Мастак Э.Жакевіч. — Менск: Беларуская энцыклапедыя, 1999. — 592 с.: іл. — Наклад 10000 ас. ISBN 985-11-0141-9

Гэты том меўся быць выдадзены яшчэ ў траўні. У выдавецстве пафатылі, што налетаў ўвесь праект будзе скончаны. Дробныя непрыемнасці: «герб «Пагоня» імкнуліся адрадзіцца з тыртыю, акупаванай немцамі, беларускіх калібарантых ці «Наша слова»... выдаеца ад лістападу ў Лідзе... як штотыднёвай газэце для дзяцей старэйшага веку» кампэнсуюцца паведамленнямі аб тым, што «дышрэктар Нацыянальнага наукоў-асветнага цэнтру імя Ф.Скарыны — Адам Мальдзіс», а газэта «Навіны» яшчэ быццам выходитці... Чытчы энцыклапедыі даведаюца,

што паводле папярэдніх зъвестак апошняга попісу насельніцтва настала на 114 тысячай менш, а 4% вялікоўца пераўандравалі ў горад. Усё гэта на добрай паперы зь вялікай колькасцю ілюстрацый, каштую 1070 тыс. у выдавецстве, у кнігарнях на 300 тыс. даражэй.

Представітальнай демократіяй в Беларусі. Международныя парламентскія организацыі/В.Тележников, А.Тихомиров, И.Шаврук, Т.Евменова. — Менск: КЦ «РАЙ», 1998. — 176 с. — (Сэрыя: Інстытуты дзяржаўнага кіравання і міжнароднае супрацоўніцтва). — Наклад 10000 ас. ISBN 985-6549-01-9

У кнізе разглядаюца органы зачынайцаў ўлады, што дзеянічні і ў Беларусі ці дзеяць дагэтуль — ад гарадзішкіх веҷаў да нацыянальных сходаў. Асабліва шмат інфармацыі пра апошнія.

Чытайт кнігі Віктар Мухін

НЕКАМЭРЦЫЙНЫ ПРАЕКТ ЗАТ “СОТВАР”

Кніжкі, касэты — поштай

Беларускі гістарычны агліяд. Том 5. Сыштак 2(9) — 550 тыс.р. Іван Бурсаў. Тры вязкі па牠ы казкі (казкі для дзяцей) — 187 тыс.р.

Вячка Целеш. Гарады Беларусі на старых паштоўках — 1100 тыс.р.

Францішак Кушаль. Спрабы стварэння беларускага войска — 620 тыс.р.

Кастусь Каліноўскі. (3 сэрыі “Беларускі кнігазбор”) — 650 тыс.р.

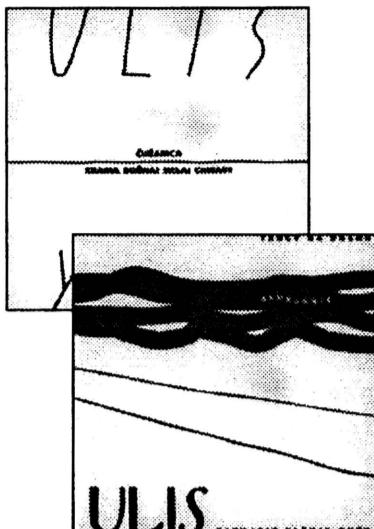
Веткаўскі музэй народнай творчасці, альбом — 860 тыс.р.

Мікола Ермаловіч. Старожытная Беларусь. Віленскі пэрыяд — 200 тыс.р.

і яшчэ 48 кніжак, а таксама

Нааш адрас: 220005, г. Менск-5, а/c 13, тэл.: 228-45-88, факс 228-45-87. Можна замовіць по-

ны каталёг пра прапановав.

«Уліс» у самвыдаце

«Уліс», 2 CD, 1999, З.Герасімовіч пры дапамозе БМА

Добра памятаю шок, які апанаў фанаў паслья распаду гурта «Бонда». «Бонда» ў выніку распаду ператварылася ў непарушную легенду, а былыя «банадары» Вячаслаў Корань і Сяржук Краўчанка разам з тэкставіком Ф.Аксёнцавым узяліся ствараць «Уліс». «Уліс», гурт, радкам з гітоў якога («Радыё Свабода», «Амэрыка», «Як на далоні») на-

канавана было стаць слоганамі беларускага руху за незалежнасць:

*Радыё Свабода —
Мы твае хвалі і подых.
Не пакіне нас надзея:
Там, дзе няма цемнаты,
Ведаючы нас...*

Адным з важкіх дасягненняў улісаўцаў канца 80-х стала выданье на вініле дэбютнага альбому «Чужаніца» і наступнага — «Краіна доўгай белай хмары», адцінутага ўжо ў Поль-

шчы. Паслья былі «Танцы на даху» і дрэйфучанья ў бок гранжу.

Важкім даробкам апошніх падарожжаў «Улісу» (цяпер ён складаецца з В.Кораня, бубніча А.Быкава ды басіста В.Самарукава) стала выданье падвойнага CD гурта з 30 трэкамі лепшых, на думку складальніка, кампацыяў гурта з альбомаў «Чужаніца», «Краіна доўгай белай хмары», «Танцы на даху» і «Ратуйце вашыя душы». Асобным бонус-трэкам на CD ёсьць вядомая слухачам, але не фіксаваная раней кампазіцыя «Цягнік на Нясвіж».

Новы CD звязаўся высілкамі напаўпадпольнага, аднасабовага лэйбла Зымітра Герасімовіча з дапамогай БМА-груп. Выданье гэтае ілюструе реальнае становішча беларускага рок-руху і наяўнасць у Беларусі ўнікальнае зъявы — CD-самвыдату.

Пра такое, дарэчы, нельга было і марыць нейкія 10—15 гадоў таму. Тады, каб займечь у сваім творчым багажы вінілавую кружэлку, трэ было прайсці шмат выпрабаванняў і пакут і ў родным Мінкульце, і на замежнай фірме «Мэлёдый». Цяпер жа — воля, абы былі гроши.

Анатоль Мілыгай

беларускі гіт-парат

(верасень—кастычнік)

1 NRM	Пашарт грамадзяніна НРМ	Каўчэг
2 Нейро Дюбель	ЖСУНБ	Пан-рэкардз
3 Мяццовы Час	Халі-Галі	БМА
4 Камэлот	Украіне талераў	Тон рэкардз
5 Крама	Хворы на рок-н-рол	Каўчэг
6 Крыві	Гэй-лолі	Каўчэг
7 Вольныя танцы	Слухай Сваё! (зборка беларускіх гуртоў) БМА	Пан-рэкардз
8 Палац	Дарожка	Пан-рэкардз
9 Новае Неба	Выбранае	Пан-рэкардз
10 В.Шалкевіч	Смутны беларускі блюз	Тон рэкардз

Набыць ці замовіць беларускую аўдыё-, відэа- і кніжную прадукцыю можна ў наступных месцах:

Менск — кіёск «Карона» (каля крамы «Музыка»); Варвашэні 8; Галерэя «Мастацтва» (пл. Якуба Коласа); т.: (017) 2490888; Маладэчна — кіёск ТБМ (чыгуначны вакзал), т.: 53769 Алеся; Гомель — крама «Audio-box» (Першамайская 23); універмаг «Гомель»; Віцебск — кіёскі фірмы «Саюз»; Светлагорск — кіёск 93 (раён рэстарана «Праплеска»); т.: (02342) 27815 Сяржук; Ворша — крама «Пілёт» (Леніна 16, т.: 44893); Магілёў — студыя «Ліга», Першамайская 18 (Дунька); т.: (0222) 255785; Горадня — штопанядзелак і сераду па адрасе: К.Маркса 11; т.: (0152) 721183; Баранавічы — т.: (0163) 412430, 411046 (Алеся, Валадзэй); Барыс — т.: (225) 555658 (Валеры); Мар'іна Горка — т.: (213) 45962; Берасць — т.: (0162) 202087, 264831, 227811; Беласток (Польшча) — т.: 085-6616400 (Вячаслаў); праз сыстэму «Касэты — поштай». Зацікаўленыя ў супрацоўніцтве і распайсюдкваны, звязттайця: а/c 5, Менск, 220085 тэл. 8-(017) 2490888 Віталь Е-mail: aja@cscsc.lingvo.minsk.by

У рамках святкавання Дня Незалежнасці Надзвычайні і Паўнамоцны Пасол Рэспублікі Польшчы ў Рэспубліцы Беларусі пан Мар'юш Машкевіч запрашаета

на праграму Польскага тыдня:

8.11.1999

Дрманстрацыя в/фільму «Кароткі фільм аб казаны», рабкысэр К.Кесліёўскі. Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт, філялягічны факультэт, вул. К.Маркса 31, а 19-й

9.11.1999

Выстава пойнага збору нотаў і запісаў твораў Станіслава Манюшкі, а таксама перадача дару «Фонду дапамогі палікам на Усходзе» Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі. Вул. Чырвонаармейская 9, а 12-й

11.11.1999

Урочыстасць з нагоды Дня Незалежнасці і святочныя канцэрты. Дом Ветэранаў, вул. Янкі Купалы 21, а 17-й

Інформацыя аб праграме Польскага тыдня:

Пасольства РПУ Менску, тэл.: 213 43 13 Польскі інстытут, тэл.: 220 48 74

11.11.1999

Выступленне Пасла Рэспублікі Польшчы ў Рэспубліцы Беларусі пана Мар'юша Машкевіча на БТ у праграме «Панарама», а 12-й

13.11.1999

Празніцавацца выдавецтва «Карта» і выставка «Перамены ў Цэнтральна-Усходній Еўропе». МАЦ, пр. Газеты «Праўда» 11, а 17-й

15.11.1999

Выступленне пана А.Кішэмінскага на эміту польска-нямецкіх стасункаў у кантактнім зурэлайскай біспіекі

ПРА ВАЙНУ

афарызмы з кнігі
«Кантамінацыі»

Адам ГЛЁБУС

Банкіры гавораць, што вайну пачынаюць вайскоўцы — дзеля славы; вайскоўцы сцьвярджваюць, што бойню правакуюць палітыкі — дзеля дзяяркаўных інтарэсаў; а палітыкі прыпісваюць развязваньне баявых дзеянняў банкірам — дзеля грошаў. Усе іны вінаваты ў аднольковай ступені, усе лёгка захворваюць на вірус вайны, які неабходна клясыфікаваць як масавае вар'яцтва.

На вайне баязлівец хаваецца за безразважныя ўчынкі, пакуль не атрымае ўзнагароду за адвагу.

Вайна для Альбера Камю звязаўлася канчатково адзінотаю. Для мяне вайна праста канчатковасць, з адзінотаю ці без адзіноты — неістотна.

Тыя, хто прайшоў вайну, вельмі шчыра радуюцца яе заканчэнню, але ў творчасці не могуць выйсці з вайнае тэматыкі.

Вайна вяртае чалавека ў царства зьвера.

На вайне салдаты думаюць пра мір, у турме вязні мараць пра свободу, зімою дзеці чакаюць лета... Табе ж варта навучыцца летам атрымліваць асалоду ад лета, як мастак атрымлівае асалоду ў жніўні, калі малое жыт-

нёвае поле пад сінім небам, а на рабіца вайскоўцам, што ў мірны час марыць пра баі, перамогі і ўзнагароды.

Калі тыран усхватляе войска, ён забываеца на тое, што войска нараджае наяшчасці ѹ войны. Чым лепей войска, тым большая вайна чакае наперадзе ягоную дзяржаву.

Напярэдадні вайны аратары згадваюць античны афарызм... Калі двое б'юцца, трэці радуеца. Згадваюць з таемным спадзяваннем апынуцца ў ролі трэцяга. Дзіве апошняя сусветная вайны іх яшчэ не пераканалі, што трэцяга цяпер не бывае.

Стараражытны рымлянін Марк Фібій меркаваў, што зыншчышы гроши, тым самым можна зыншчыць і вайну. Думаю, ён

Малюнак Уладзімера Адамчыка памыляўся. Гроши ѹ зброя — сродкі вайны, а не яе прычыны.

Раней ці пазней цябе ававязкова запросяць паваяваць. Адмойся. Нават калі запрашэнне на вайну атрымаеш ад усьмешлілага, добразычлівага, адукаванага чалавека.

У кожным журналісце жыве палітык, а ў кожнага палітыкі ёсьць жаданне справакаваць баявія даеяльні ѹ вайну. Адпаведна, заняткі журналістыкаю ѹ палітыкаю зрабіліся для мяне чужымі.

Велічных помнікаў, пастаўленых таленту, розуму, міру, зусім мізэрна колъкай, а вось помнікай вайне, тыранам-заваўнікам і съмерці ўзыведзена безыліч. Вось табе яшчэ адна несправядлівасць на съвеце.

СЛОЎНІК ПАНЯЦЬЦЯ

13. ПРА НЕМАГЧЫМАСЦЬ БЕЛАРУСКАГА НАЦЫЯНАЛІЗMU.

Валерка БУЛГАКАЎ

Іван Шамякін неяк аднаго разу прынагодна сказаў, што беларускі нацыяналізм — рэч зусім немагчыма, дзікай і праціўнае ягонаму ўяўлению. Няясна, з чаго канкрэтна прыгэтым сыходзіў Шамякін, але нельзя адмовіць яму ў страшнай празарлівасці.

Што толькі не ўважалі за «беларускі нацыяналізм» дагэтуль! І якім жаданым для юрлівых імпэрскіх ідэоліягах было гэтае паймо! У самыя жудасны часы дастатково было недарэчы скла-

зець па-беларуску некалькі слоў або месьц у доме якуюсь «ніяправільную» книжку, каб быць адвінавачаным у «беларускім нацыяналізме», кінутым да вязніцы і расстряляніем. Цяпер жа за книжкі нібыта не страляюць, але дастатковая быць усяго толькі носібітам мовы, слухаць беларускую музыку, хадзіць у беларускую царкву etc, як за табой прычэпіца гноясноватая-такі мянушка «нацыяналістка». Так наша расейскамоўная бальшынія ў гарадах ратуюцца ад беларусізацыі, а сельская населеніцтва ўвогуле ад якой-небудзь мазгавой актыўнасці.

Аднак думачы так — азначае работіць грубую лягічную памылку, «праектаваць будучыню на цяпершчыну». Прычым некаторыя робяць гэта незнарок, але

на тэрміналягічна аформленай мове гэтыя канстатациі зачучыць так: пад «беларускім нацыяналізмам» да нідаўнія часу разумеліся: 1) усъядомленыя праявы этнічнай адметнасці, 2) радыкальныя этнічныя маніфэстациі; зь нідаўнія як часу пад «беларускім нацыяналізмам» пачалі разумець і «нацыяўтваральныя праекты», дакладней, спробы зрэалізаваць «нацыяўтваральныя праекты».

Аднак думачы так — азначае работіць грубую лягічную памылку, «праектаваць будучыню на цяпершчыну». Прычым некаторыя робяць гэ

Віктар ШНІП

10. Крыжы

Сярод лесу крыжоў на могілках вырас лес. Высокі, густы, месцамі амаль непраходны. І мы ходзім у ім, як прывіды, шукаючы свае магілы. Тут, у Дубравах, што ў Маладэчанскім раёне, пахаваныя амаль усе мае дзяды і прадзе́ды. І сярод гэтага лесу крыжоў, які з кожным годам усё разрастаетца і разрастаетца, я бачу крыжы сваіх аднаходкаў і маладзейшых землякоў. І гэты лес для мяне самы сумны ў сьвеце і самы съвяты. У кронах дрэваў вялікія, як барлогі, вароніны гнёзды. Вароны чорныя, як галавешкі на пажарышчах, і крыклівыя, як людзі, якія заблудзіліся ў лесе. І мы ходзім па гэтым лесе, і заходзім свае магілы, і губляемся сярод крыжоў.

9. Дзяўчая Гара

У мэтрах пяцістах ад могілак — этнографічна-археалагічны помнік «Дзяўчая Гара». Звесткі пра яе ўпершыню былі зъмешчаныя ў «Геаграфічным слоўніку Каралеўства Польскага і іншых славянскіх краінаў», у 1881 годзе, дзе прыводзіцца паданыне, паводле якога даўным-даўно ў Дубравах жыла вельмі прыгожая дзяўчына. У яе закахаліся два хлопцы, і каб высьвятліць, каму з іх быць яе мужам, яна прыдумала для іх выпрабаваньне. Зайшла на самую высокую гару ў мясцовасці і там села на камень, да якога кожны з хлопцаў павінен быў дакаціць па камені. Хто першым спрапіцца з выпрабаваньнем, за таго дзяўчына і выйдзе замуж. Каменіні былі вялікія і цяжкія, і ў жаніху аднату гразарваліся сэрцы. Даведаліся пра гэта людзі, скапілі дзяўчыну і жывой закапалі на гары, а побач пахавалі і хлопцаў. На іх могілы людзі паклалі каменінне. Паданыне пра Дзяўчую Гару ўпершыню пачуў яшчэ хлапчуком ад свайго дзеда, а невялічкую нататку пра ўсё гэта прачытаў у 1993 годзе ў энцыкляпідэ «Археалёгія і нумізматыка Беларусі», дзе сярод іншага напісаны: Дзяўчая Гара — адзін з самых высокіх пунктаў у гэтай мясцовасці — знаходзіцца паблізу водападзелу Зах. Бярэзіны і Свіслачы, амаль уся зарасла лесам. У найбольш высокай паўночна-ўсходняй частцы разъмешчана больш за 20 курганоў (вышынёй 0,5—1,5 м, дыямэтрам 6—12 м) і вялікая яма (магчыма, засталася ад каменя, згаданага ў

Лявон Тарасевіч. Бяз назывы

i ВЫРАСЬЦЕ ЛЕС...

паданьні)... Сярод знаходак срэбнае скроневае кольца, канцы якога заходзяць адзін за адзін, абломкі ганчарнага посуду, пярсыцёнак і шкляная пазалочаная пашеркі 2-й паловы XI стагодзьдзя. Прачытаўшы такое пра Дзяўчую Гару, я сабраў са сваіх знаёмых невялічкую «экспедыцыю», але не для таго, каб выкапаць скарбы, а проста ўзысьці на гару. І мы паехалі. Пабыўшы спачатку ў лесе крыжоў, мы пайшлі да Дзяўчай Гары. А гары, аброслая лесам, была падобная на адно велізарнае дрэва, у кроне якога хавалася XI стагодзьдзе. Да вяршыні дабіраліся амаль паўзком, чапляючыся за гольле дубкоў і арэшніку. Незвычайна высокі папаратнікавы лес, у якім павінны вадзіцца дыназаўры. Але мы сустракалі толькі сьлімакоў велічынёю з кулак. На гары ўбачылі сівежавыкапаную яму і невялічкую кучу чалавечых касьцей. На Дзяўчай Гары быў дыназаўр...

8. Лясьнік

Лясьнік у вёсцы — чалавек вядомы і патрэбны. Шкада, што ён любіць выпіць, а часам і можа добра напіцца. Аднак лясьнік застаецца лесьніком, і ён здольны прапіць што хочаш, але лес ён ніколі не прап'е. Лес для яго — родная хата. Адзін з маіх продкаў, прарадзед Кандрат, які пражыў 96 гадоў, быў лесьніком. Ня ведаю, які зъ яго быў

піток, але ўжо больш за стагодзьдзе за намі, Шніпамі, трymаецца мянушка, якая засталася ад лесьніка Кандрата — Кандраюкі.

7. Пні

Рэшткі велізарных дубовых пнёў, што яшчэ ў сёньня можна знайсці ў на-вакольлі маёй вёскі, — гэта рэшткі тых дрэваў, якія даглядаў лясынік Кандрат. Будучы школьнікам і пасучы кароў, я падпальваў на лузе пні і греўся. Згаралі пні, але глубока ў зямлі заставаліся карані. Заставалася памяць пра лес і пра нас...

6. Сасна і бяроза

*На заход адцу цягнікі —
Лён,
Жыта,
Сасна і бяроза...
Гляджу і гляджу з-пад руки,
Як моладасьць нашу вывозяць.*

Так у 1938 годзе пісаў Максім Танк. З того часу цягнікі зь Беларусі ідуць ня толькі на заход, а ва ўсе канцы сьвету. Праўда, цяпер лён і жыта нам даводзіцца часцей за ўсё купляць, а не прадаваць. А вось сасну і бярозу, як і тады, ад нас вязуць і вязуць. І мала хто глядзіць з-пад руки і бачыць, «як моладасьць нашу

Людміла РУБЛЕЎСКАЯ

У лесе небясьпека адна — што ён ака-жацца недастатковая лесам. Што побач — людзі ў вынікі іх жыцьця-дзядзейнасці. У лесе страшна — сустракацца з людзьмі. Далёкі трэск гальня пад чужкімі нагамі інстынктыўна прымушае шукаць зброю — ніхай чыста ўмоўную. Намацаць у кішэні кітайскі сцізорык, тупы да абсурднага, або проста сціснуць кулакі... Ціха, яшчэ цішэй... Ён — нехта — сышоў. Воля непарушаная.

Болес — гэта воля. Успомніце, як зусім маленкія дзеці малююць лес. Яны малююць шэраг асobных дрэваў — у кожнага галінкі, на галінках — голкі альбо лісты. Пасылья, старэйшымі, усьведамляюць, што дастатковая намалываць на гарызонце зялёную паласу.

Мы атручваем лес сабою. Як плесьня, якая расыце на хлебе. Харчуецца ім, расыце ў зъмяншае яго, выклікае мутацыі, ператварае ў карузыліка, пачвару, генетычнага калеку.

Насынене кватэры, дзе я нарадзілася, вісёу — і дасюль вісіц — дыван-рэпрадукцыя шышкінскай «Раніцы ў сасновым бары», памятаецце, зь мядзьведзямі. Дыван мая маці прывезла на пачатку шасцідзесятых з Усходняй Нямеччыны. Такім чынам, шышкінскія мядзьведзі прарабілі до-

ЛЕС ЯК...

сыць складаны фізычна шлях да нашай «хрущчоўкі». Таму сапраўдны лес для мяне назаўсёды — з паваленымі дрэвамі, сівымі бародамі моху, з высокімі соснамі й сонцамі між імі. Мядзьведзі былі лішнімі. У аднаго зь медзьведзянінатаў, таго, што стаіць справа профілем да гледача, у дынавай інтэрпрэтацыі было надзвычай злое жоўтае вока, якое я пэрыядычна спрабавала выкалуць. Але ад гэтага яно рабілася яшчэ больш злавесным.

Нарэшце я замазала яго атрамантам.

Нащат больш складаны асацыяцыйны выкліке лес Білібіна, расейская ілюстратара казак. Да карункаўсьці, у нейкай агоніі пераплеценыя галіны, травы, карэні, імхі, павучынне, расылінае пераходзіць у жывёльнае, кветка — у костку, кара — у скруту. Білібінскі лес здаецца мне вельмі роднасным з русалкава-лесуновым лесам нашага мастака Славука. Роднасным, але розным.

Паводле матываў білібінскіх лясных пэйзажаў рабіў карціну супрацоўніку суседняга бюро былога майго аддзелу ВА «Гарызонт», пэнсіянэр-архітэктар, вэтэрн вайны і бацька сыноў — малодшых школьні-

нікаў ад другога шлюбу. Карціна прызналашася ў дарунак падшэфнаму цэху. Аўтар задумаў яе зрабіць з каляровага шкла. Балазе, яго на заводе мелася ў запас — незадоўгі да гэтага славутай Нінэль Шчаснай закончыла майстраваць у адміністрацыйным корпусе заводу вялізны — на трох паверхі лесьвічнай пляцоўкі — цудоўны шкляны вітраж, і ўсе дачынныя да аздаблення працоўнага быту завадчане разжыліся рэшткамі мастакоўскага натхненія — навыкарыстанымі ці забракаванымі дэталямі: пералівістымі шкляныя кветкі бралі дадому як дэкаратыўныя вазы, разнастайныя круглявікі прыстасоўвалі пад попелкі. У мяне дасюль на падваконні ляжыць шкляны жаночы твар колеру густой гарбаты, цяжкі як халера. Дык вось, шаноўны архітэктар-вэтэрн прыдумаў таўчы гэтыя вітражныя парэшткі, наклейваць на кафляныя пліткі і тады аблапіваць. Месяц пайшоў на ўсталяванье патрэбнай печкі, таўчэнне шкла, аблапіванне ўзорам да атрымання належных адценін. Пасылья пунктуальнай разьметкай плітак паводле куточку ілюстрацыі да расейскіх былінаў, і гэтак далей. Начальства

прыходзіла ў цэх экспэртаваць працу работніка, які мусіў бы за гэты час выдаць належную норму рысунку і агітацыйных плякатаў. Начальства няшчыра ўсміхалася, паціскала плячыма, асьцярожліва мацала аблапенныя пліткі з узорамі шклянай фарбы... Выходзіла за дэзверы. І ў калідоры пачынала ціха лаяцца.

Але задума была ўвасобленая. Карціна памерам з палову стандартнага пісъмовага стала пералівалася, як магла, ляскнімі білібінскімі карункамі. А цэх быў вялікі. Звычайны. Фарбаваны балотна-шэрымі алейнімі фарбамі, з бетоннай падлогай і плямамі мазуту на станках, з высокай стольлю, што гублялася ў прыцемках часу. Бабы ў спэцоўках і замэцаных бруднымі рукамі хустках, прымружкыўшыся, разглядалі шчодры дарунак шэфаў.

У хуткім часе вэтэрна-энтузіяста скарацілі з аддзелу. Ён перайшоў у іншы і перастане з намі вітацца. Лічыў, што маглі бы сябе, калегі па эстэцтве, заступіцца за ягоную творчую асобу. Але законы ў нас ляжылі. Кожны сам за сябе.

Дрэва — Жыцця. А Лес — дарога ў іншасцьвет, съмерць. Памятаецце першую тэрцыну «Боскай камэдыі», пра зямное жыццё, што пройдзенае да сярэдзіны, і заблуканыне ў змрочным гушчары? А далей — чысьцец, пекла...

Хто мы больш — балотныя людзі альбо ляскнія?

СЛОВЫ 11

вывозяць...

5. Папера

Папера стрывае ўсё... Трывае ўсё і лес. І вялецца ў лесе папера...

4. Воўк

Як ваўка ні кармі, а ён усё роўна ў лес глядзіць. І жыву я ў горадзе, і пад вокнамі ў мяне растуць бярозы, і здавалясі, што дастатковая прыроды. Ды не, лес не заменяецца ніякія гарадзкія ні сквэры, ні паркі.

У лесе ў Курапатах энкаўедысты расстрэльвалі людзей. У лесе людзі хаваліся ад ворагаў, партызанілі. І гляджу я чыпра на лес, як воўк, і баюся, што сёньня ў ім не скавае...

3.

Лес — гэта тое, што засталося ад Адама і Эвы.

Лес — гэта Храм, у якім ня кожны моліцца.

Лес — гэта востраў у моры цывілізаціі, на беразе якога сядзіць Лесавік і якога мы ня бачым.

Лес — гэта зялёны выбух, і нікому ад яго не скавацца.

Лес — гэта спакуса пайсьці і не вярнуцца.

Лес — гэта мы.

2. Мы

На рыпучым возе еду з бацькам лесам. Пытаюся, як што называецца. Бацька расказвае. Зредку спыняемся, каб падабраць сушняк. Ездзем доўга, і мне карціць зълезы зі возу і ўзяць проста насячы дроваў, але я ведаю, што бацька будзе супраць. Лес для яго — жывая істота, зъ якой ён можа пагаварыць. Гаварыў і я зъ ялінкай, якую аднойчы знайшоў у кустоў, што расло за хлявамі. Ялінка была адзінокая, як і я. І я прыбягаў амаль кожны дзень да яе. Расказваў ёй, як сястры, пра тое, дзе быў, што бачыў, што чуў. Чытаў ёй свае вершы. І ніхто пра наша сяброўства ня ведаў...

Са сваім малым сынам іду па лесе. І баюся, што ён запытаецца, як завецца тая птушка, што гэтак сумна съпявае...

1. ...

Мы садзім лес. І вырасьце — лес... ■

12 НАША НІВА

ДЗЁНЬНІК ІВАНА ІВАНОВА, МАСКАВІЦІНА

АНАНІМ

23 СЫНЕЖНЯ 2190 ГОДУ.

Сёньня мой Дзень нараджэння. Мне споўнілася 14 гадоў. Бабуля, па старым звычай, съпякла вялікі пірог. Уся наша радзіна сабралася за съвяточным столом. Прышоў і мой стрыечны дзед Ерафей. Ён вельмі цікавы чалавек, гэты дзед. Папершае, ён супрацоўнік нейкага этнографічнага музею, па-другое, яму ўсяго толькі сорак гадоў, па-трэцяе, ён раз-пораз размаўляе на гэтай расейскай мове, якой зараз ніхто не карыстаецца, бо ёсьць усім зразумелая і больш сучасная беларуская, а па-чацвертае, ён заве наш горад не Масква, як усе людзі, а Масква, і кажа, што гэта яго старажытная назва. Мая цётка называла дзеда Ерафея нацыяналістам, але я не разумею, што гэта азначае.

11 ЛЮТАГА 2191 ГОДУ.

Сёньня ў школе быў скарочаны дзень — толькі адзін урок. Мне прыйшла ў галаву дурная думка — спытаць у настаўніцы, ці сапраўды наш горад называўся калісці Москва. Яна паглядзеяла на мяне як на хворага, і потым паўгадзіны распавядала, што ніколі гэтай назвы не было, што заўсёды расейскі народ імкнуўся ўзьяднацца з ліцьвінскім народам, што ліцьвіны амаль 200 гадоў таму вызвалілі нас ад прыгнёту алігархаў, што калі б не яны, дык мы ѹсё размаўлялі б на дзікай расейскай мове і ня ўмелі б размаўляць прыгожа — па-беларуску, што ніколі не далучыліся да ўзбярэжжа супольнасці народаў і г.д. Потым яна спытала, адкуль я гэта ўзяў, але ў гэту ж хвілю прагучала званок.

12 ЛЮТАГА 2191 ГОДУ.

Урок літаратуры. Сяджу і ад нуды пішу гэты дзёньнік. Настаўніца распавядзеа пра клясыка ліцьвінскай літаратуры Багушэвіча. Мы яго ўжо два разы вывучалі ў малодшых клясах, і я ѹсё добра ведаю.

15 ЛЮТАГА 2191 ГОДУ.

Прыходзіў дзед Ерафей. Ён спытаў, як я вучуся. Я сказаў, што вучуся добра і ўчора атрымаў «выдатна» па ліцьвінскай літаратуре. Дзед Ерафей гэта ўхваліў, а потым спытаў, што я ведаю пра літаратуру расейскую. Я адказаў, што зараз у школе нам дазволена не вы-

Мядзельская Кальварыя

Фота Анатоля Клашчыка

вучаць расейскую літаратуру (бо сапраўды, каму яна патрэбная?).

23 ЛЮТАГА 2191 ГОДУ.

Бачыў на вуліцы гурток людзей; яны размаўлялі па-расейску і, што самае съмешнае, гаварылі на «мова», а «язык!» Яны стаялі ля ўваходу ў кінатэатар «Вільня» з плякатам, на якім было напісаны: «На гэтых месцы да 1997 году стаяў старажытны будынак маскоўскага Крамля». Адна жанчына падышла да іх і стала ганіць: «Ну, дык што з таго?» — а яны адказаў, што нібыта гэты будынак зруйнавалі Беларусы. І чаго ім не сядзіцца, гэтым «сознательным»?

24 ЛЮТАГА 2191 ГОДУ.

Сёньня на палітінфармацыі настаўніца сказала, што актыўізваліся расейскія нацыяналісты, але журналістка Т.Папернік на старонках «Вечаровай Масквы» дала ім жару. Потым усе ўголос чыталі гэты артыкул, але я вырашыў абавязкову спытаць у дзеда Ерафея, што гэта за нацыяналісты такія і чаго яны хочуць. Калі я прыйшоў дадому, бацька гутарыў з маці наконт таго, ці не зъмяніце нам прозвішча «Івановы» на «Янкоўскія», бо на працы з бацькі съмлюцца. Нарэшце было вырашана прозвішча зъмяніць, але я сказаў, што Янкоўскім ня буду, бо ў нашай клясе ўжо ёсьць чатыры Янкоўскія.

26 ЛЮТАГА 2191 ГОДУ.

У школе загадалі напісаць даклад па гісторыі на тэму: «Барацьба Вялікага князя Літоўскага Вітаўта за вызваленіе расейскага народу ад прыгнёту маскоўскіх фэадалаў». Зараз сяджу і ня ведаю, з чаго пачаць. Прагледзеў падручнік. Пра Вітаўта там шмат чаго ёсьць, а пра расейскі народ — нічога. Не забыцца патэлефанаваць дзеду Ерафею.

На гэтых месцы ў настаках — вялікі перапынак. Апошні запіс датуецца 4 жніўня 2191 году. Ён складаецца ўсяго з трох словаў: «ДА ЗДРАВСТВУЕТ РОССИЯ!»

тэл. (017) 216-99-90, 216-99-68, 216-95-31.
вул. Альшэўскага 24, п.408

БЕЛАРУСЬ
д/а «Нарач», т/г «Нарач», п. «Спутнік»,
п. «Журавушка»;
Дом творчасці пісьменнікаў «Іслач»
(Ракаў);
Браслаўскія вазёры: б/а Слабодка
(катэджы), б/а «Дрывяты» (эўракорпус)

ЛІТВА, ЛАТВІЯ, ЭСТОНІЯ

Візовая падтрымка

ДА ШЕПЛАГА МОРА!
Кіпр, Эгіпет, ААЭ,
Тайланд, Туніс, Гішпанія

ЗША
Адпачынак у Маямі

ПАРЫЖ, ЛЁНДАН
(авія, Менск)

ліц. № 561/3 ад 9.9.1998 г. да 9.9.2000 г. МСТРБ

НАША НІВА КУПОН БЯСПЛАТНАЙ ПРЫВАТНай АБВЕСТКІ

Запоўніце гэты купон, і мы надрукуюм Вашу абвестку (як больш за 15 словаў) бясплатна. 220050, Менск, а/с 537

Тэкст _____

Імя і прозвішча _____
Адрас, тэлефон _____

Наша Ніва 90 гадоў таму

Курган

5 лістапада 1909 года

М.Валожын, Менск. губ. Ашмянск. пав. На ўсходній часці нашага мястэчка ёсьць ладны ўзгорак, на якім жыве, пасяліўшыся, бацюшка; гэты ўзгорак пачынаецца ад мясточкі агародам, а канчается невялікім курганом памеж дзвіюх дарог і там, як відаць, быў некалісі могілкі. Якія яны былі, аб гэтым ніхто з наших старых ія помніць, і нямашака ніякага аб іх успамінку. Цяпер зямля пакрыце абалівешца, і адтуль выпадаюць людзкія косьці: галёнкі, скабы і чэрапы, і валлецца гэта ўсё па дарозе, дзе ходзяць і ездзяць людзі і ганяюць сакаціну. Смутны і прыкры гэта выгляд, каб гэтах людзікі косьці валіліся ў паняверцы. Ці мы гэтах крэпка зьдзічэлі, ці гэта праклятая цемната пазасланія нам вочы, што мы ня можам праглянуць на съвет Божы? Ці ж гэта ўжо на знайдзеца ў нас добрая чалавека, каторы б заняўся гэтым спраўай? Тут ня трэба вялікага кошту і трудоў, тут трэба толькі добрый ахвоты. Сыпярша трэба пазыбіраць і пазакопваць у зямлю косьці, і ablажыць дзёрнам з бакоў гэты курганок, і хаця крыху абраадзіць, хоць бы па тры пладнікі, каб сакаціна не абосвала дзёрну, пакуль ён не зрасцеца, вось і ўсё!

Наш беларускі народ мае добрае сэрца, але немаш гэта добрае даводу; ён прывыкши,

каб яго палікнучы, панукаць, а тады ён з

усяе сілы. Хоць са стыдом трэба прызнацца, што на добрых рэчы трэба прынукі, а

на благія, дык людзі самі ліпнучы як мухі да мёду. Калі ў нас задумалі адкрыць га

радзкое вучылішча, і на гэта трапіло 500 рублёў грошай, дык іх збиралі, збиралі, ды далі спакой, а як быў у нас на Валожыне на Праніцішкі кірмаш, дык нашы дзівэ казённыя манаполькі тагравалі чуць це паўтары тысячы рублёў у адзін дзень. А

трэба ведаць, што ў нас гэтакіх вялікіх кірмашоў у гаду пяць і што кожны чатывер — торг, дзе за п'янімі няма як павярнунца.

Стары Улас

толькі сэрца? Алена
Прыўтанье берасцейскай «Вежы». Мясцовыя МФаўцы
Прыхільнікі да беларускага пагансства й
святогляду запрашоша да ліставання. 220086, Менск,
а/с 121

Годзе ствараць арганізацыі «барацьбы» ў замежжы.

Вяртайцеся ды пакажыце, чаго вы варты!!! Крывіц

Фэны «КВ!» Ленс не выхадзіце на вуліцы Менску.

Хавайцеся ў бульбу! SK

Калі б мы ведалі ўсе дробязі жыцця якой-небудзь
казюлькі, мы шмат якіх памылак не зрабілі б. Паважайце
Гісторыю!

Прапануем в/а працу з інформацыяй у хадзе (150 у.а.) Ад Вас —
канцтэст са зв./а + купон б/а. 213828, Магілёўская вобл.,
Бабруйск, а/с 22

Каму патрэбны раскол ліцьвінскага руху?! Мы быў ад
начатку, і больш нікога. Думай, выбрай: А/с 124, 246012,
Гомель

Запрашаем ліцьвінаў да згуртавання. Пагоня чакае іх!
А/с 124, 246012, Гомель

Фэн-клуб гурта «Камэлтоў» прымае заяўкі на атрыманне
другога альбому. Ад Вас — канцтэст са зв./а. 220117,
Бялецкага 32-82, Менск, тэл.: 274-58-08

**Ірачка Тоўсьцік,
каханыне маё!**

**Выздароўлівай хутчэй,
я цябе зачакаўся!**

Твой Sydloiski

ПАШТОВАЯ СКРЫНКА

Людміле Г. Нельга апісваць адчувацьні. «Страшэнная па сваёй безвыходнасці думка, што ўсё дарэмна» насамрэч ня страшыць. Назыўны гэты фаталізм не праймае. Праўдападабенства вобразу будзечца на ўскосных доказах, а не на беспадстайных прысудах. Не скажыце мне, што я злачына, а дакажыце мене гэта — каб я Вам паверыў.

Яўгіні К. Тое саме. Прыгожая назва пераважае ўесь твор. Пасправубіце напісца не аразок, на прыпавесць, не імпрэсю, а апавяданне, «банальнае, як съмерць селяніна».

Ш.У., Гарэзліваму Сяргею. На жаль, неарыгінальна.

Францішку з Нясвіжу. Тое саме. Лепш бы Вы напісалі ад імя таго, каго пабачылі ў заснежаным полі з вакна начнога аўтобуса. Тым больш, што «лепей адзіната ў полі, чым адзіната ў натоўпе».

«Наша Ніва» незалежная газэта, заснаваная ў 1906, адноўленая ў 1991. Галоўны рэдактар Сяргей Дубавец. Рэдактар выpusку Андрэй Дынко. Мастакі рэдактар Сяргей Харэўскі. Адказы сакратар Аляксандра Макавік. Дызайн-макет Лявон Раманчык. Набор Насты Дзядзенец. Выдавец: рэдакцыя газэты «Наша Ніва». Заснавальнік Павал Жук. Адрас для допісу: 220050, Менск, а/с 537. Tel/fax: (017) 227-78-92. E-mail: niva@user.unibel.be. Http://members.xoom.com/Nasa_Niva.

© НАША НІВА. Спасылка на «Нашу Ніву» ававязковая. Наклад 3068. 6 палос фарматам А2. Нумар падпісаны ў друк 3:24, 08.11.1999. Друкарня выдавецства «Беларускі Дом друку». Менск, праспект Францішка Скарыны, 79. Замова № 5702. Рэдакцыя не нясе адказнасці за ўмесьт рагмановых аввестак. Кошт свабоды. Паспэведчынне аб регистрацыі пэрыядычнага выдання № 581 ад 4-га ліпеня 1996 г.; выдадзенне Дзяржайным камітэтам па друку Рэспублікі Беларусь. Юрыдычны адрес: г.Менск, пр.газеты «Ізвестыя», д. 8, кв. 173.

M12345678901112
N12345678901112